

НАРОДЕН ТЕАТЪР "КРЪСТЬО САРАФОВ"

ТЪРЖЕСТВЕНО СЪБРАНИЕ

във връзка с гостуването в България на Московския държавен
драматичен театър "Моссовет"

София, вторник, 17 ноември 1953 год.

СТЕНОГРАФСКИ ПРОТОКОЛ

- 00 -

Работническа осигурителна
СТЕНОГРАФСКА ЗАДРУГА
София,

Телефон 4-25-27

7-41-25

2

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

I. ОТКРИВАНЕ	1	стр.
II. ИЗБОР НА ПРЕЗИДИУМ	1	
III. ДОКЛАД НА ДИРЕКТОРА		
— Камен Зидаров	1	
IV. ДОКЛАД НА ГЛ. РЕЖИСЬОР		
Филип Филипов	7	
V. Доклад на Гл. Художник		
Георги Каракашев	18	
VI. ИЗКАЗВАНИЯ		
1. Стефан Великов	22	
2. Вл. Трендафилов	25, 32	
3. Ст. Савов	25	
4. Н. Икономов	26	
5. Петър Стойчев	32	
6. Марта Попова	34	
7. Невена Бужклиева	36	
8. Магда Колчакова	36	
9. Виолета Николова	41	
10. Никола Попов	49	
11.		
VII. Писмо до др. ВЪЛКО ЧЕРВЕНКОВ	52	
VIII. Телеграма до колектива на		
" МОССОВЕТ "	56	
IX. ЗАКРИВАНЕ	59	

1

3

НАРОДЕН ТЕАТЪР "КРЪСТО САРАФОВ"

ТЪРЖЕСТВЕНО СЪБРАНИЕ

във връзка с гостуването в България на Московския държавен
драматичен театър "Моссовет"

София, вторник, 17 ноември 1953 г.

Открито в 10 ч. и 15 м.

- 0 -

ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Другари! Откриваме нашето тържествено събрание във връзка с гостуванията в България на Московския държавен драматичен театър "Моссовет".

Това тържествено събрание, посветено на впечатления от работата, от пребиваването, от играта на "Моссовет" в нашата страна се свиква по инициатива на ръководството на театъра. Свиква се художественият творчески персонал, който след като видя спектаклите на "Моссовет" може да се каже пламна, разтревожи се, разгоря се. Пред него изникнаха много въпроси за нашата творческа работа и ръководството на театъра иска да чуе самия творчески персонал - режисьорите, артистите, художниците - какво те са видели, какво впечатление им е направил "Моссовет", кое според тях е най-важното и в края на краищата ръководството на театъра да си направи своите изводи, за да може евентуално това пребиваване на "Моссовет" в нашата страна да стане преломен момент в работата на нашия театър и можем ли ние да поемем такова обещание, за да стане това пребиваване преломен момент в нашата работа.

На това заседание кратки доклади ще изнесат директорът на театъра Камен Зидаров, главният режисьор др. Филип Филипов и главният художник др. Георги Каракашев. Докладитеж ще бъдат съвсем кратки, за да се даде възможност повече на актьорите и режисьорите да се изкажат, да разкажат своите впечатления и да препоръчат на ръководството на театъра някои мерки, които биха подобрили художествено-творческата работа на нашия театър.

Преди да пристъпя към моя съвсем кратък доклад, аз предлагам да изберем президиум и в този президиум да влязат: др. Масалитинов, др. Петър Димитров, др. Николай Лилиев, др. Петко Атанасов, др. Невена Букклиева, др. Филип Филипов, др. Стефан Савов и др. Владо Трендафилов.

Които са съгласни, моля да вдигнат ръка. Мнозинство, приема се. /Ръкоплескания/

Ако има някои други предложения, моля да се направят? Няма.
Моля избраните другари да заемат местата си в президиума.
/Избраните лица заемат местата си в президиума./

ДОКЛАД НА ДИРЕКТОРА

Другари! По случай месеца на българо-съветската дружба и съветската култура у нас, по покана на нашето Правителство съветското Правителство изпрати Московския държавен драматичен театър "Моссовет" в целия си състав, който кръстоса надлъж и шир нашата страна, обходи повече от двадесет градове, 87 села, много трудови кооперативни земеделски стопанства, направи десетки срещи с най-различни институти и организации и даде общо над 50 спектакли и концертни програми.

Театърът на "Моссовет" така развълнува нашата страна, предизвика такава тревога и извика толкова много въпроси в душите на нашите актьори, че би било наистина непростимо от страна на ръководството да не свика веднага художествено-творческия персонал на театъра, да изслуша неговите впечатления и неговото мнение, за да може да преустрои своята работа по-нататък, защото онова, което видяхме, спектаклите, които даде "Моссовет", наистина заслужават да бъдат разгледани основно и в края на краищата ръководството на Народния театър да си направи своите изводи.

Вярно е, другари, че мнозина, вече едно значително число от нашите режисьори, артисти и директори посетиха по-рано Съветския съюз. Те идваха от там и ни разправяха за впечатленията си от съветските театри, за спектаклите на Московския художествен академичен театър, за Малий театър, за "Вахтангов", за "Моссовет", но друго е когато те ни разправят, а друго е когато имате непосредствено впечатление от работата на един цял колектив, на един московски театър, какъвто е театърът "Моссовет", и то ръководен от такъв значителен, от такъв виден художествен ръководител, какъвто е Юрий Александрович Завадски.

Другари! Аз ще оставя повече на вас вие да се изказвате за впечатленията си от играта на артистите от "Моссовет", защото аз

имах възможност да говоря отделно с артисти и да чуя ваши коментари, да видя тревогата, да чуя радостта ви, да видя оня пламък, който лумна във вашите души през време на пребиваването на "Моссовет" у нас.

Аз само ще ви кажа съвсем накратко какво според мене е същественото в тия спектакли, какво съм видял аз, без да претендирам, че това е изчерпателно и че това е всичко. Напротив, аз само съм го скицирал, а вие след като чуете изказванията на др. Филип Филипов и на др. Каракашев, ще имате възможност да сезкажете по-подробно и да дадете с много по-големи подробности онова, което сте видели на тия спектакли.

Според мене, кое е основното и важното, което е характерно, което се хвърля в очите на зрителя когато гледа прекрасните спектакли на "Моссовет"? Най-напред прави впечатление, че ^{при} всички спектакли, основната идея на автора е разкрита без остатък и по най-вливуващ начин доведена до публиката. Винаги върно е разгъната епохата, в която се разиграва действието и сцената е наситена с духа на епохата.

Образите са верни, пълнокръвни, целеустремени и при повдигнати, ярки. Ансамбълът — споен. Всичко е подчинено на общото, на цялото, всичко е мобилизирано за довеждане идеята на автора до публиката. Всеки образ е богато нюансиран, заострен, наситен. Паузите пълни с живот, жестовите отговарят на вътрешното движение на ролята. Цялото сценично оформление е в помощ на актьора-декор, музика, мебели, бутафория, звукови ефекти, осветление — всичко е премерено и уточнено. Верните мизансцени пораждат верен логичен живот. Никой от артистите на "Моссовет" не играе чувства — всеки най-напред действа и преживяванията, и чувствата идват наред с действията.

И онова, което се хвърля в очите на зрителя още при вдигане на завесата, то е верният ритъм, върното темпо на пиесата, което още в първите няколко минути грабва публиката. И днес, когато си спомням как почва "Отело", при каква Шекспировска атмосфера се развива цялата трагедия, винаги с удоволствие си казвам: "Това е Шекспир, това е Шекспир..." И прави са ония, които твърдят, че днес родината на Шекспир е Съветският съюз, а не Англия. "Отело" на Шекспир при "Моссовет" има напълно съвременно звучене.

Друго съществено, много ценно качество на спектаклите на "Моссовет" е разработването на масовите, на народните сцени. Знае се в последно време какво голямо внимание се обръща на вярното пресъздаване на народа на сцената. При масовите сцени в "Щорм", в "Маскарад", в "Отело" винаги те се отличават не само със своята дълбока психологическа и динамическа разработка, но те са ярко индивидуализирани и типизирани, смело раздвижени и рисувани със смел режисьорски замах. Нашите артисти и режисьори никога няма да забравят масовите сцени на "Щорм", където всеки отделен човек е различен от другия не само по грим и облекло, но и по своя вътрешен живот.

Удивителни поетични моменти има в "Отело" и "Маскарад", които са доведени до най-нежен лиризъм. Сценичното слово, дикцията на актьорите, гласовите данни - всичко е на голяма висота.

Как се постига това? За нас, българските театрални работници и главно артистите и режисьорите от Софийския народен театър "Кръстю Сарафов", които имаме възможност да гледаме всички спектакли на "Моссовет", "тайната" се крие в следното.

Първо. Московският държавен драматичен театър "Моссовет" има прекрасен, добре споен, дисциплиниран и високо школуван колектив. Този колектив има високо гражданско съзнание за огромната и отговорна възпитателна работа, която върши. Той има правилен мироглед и големи, дълбоки връзки с народа. Марксистко-ленинското учение за обяснение и изменение на света е негов компас, който му помага правилно да разбира нещата и събитията, правилно да тълкува епохите, правилно да изгражда образите, правилно да ги пресъздава на сцената.

Второ. Хората от този колектив - актьори, режисьори, художници и др. - са не само безсъмнено талантиливи хора, но те са и хора с голяма обща култура; те в своите изказвания не само си служат с цитати от Маяковски и Пушкин, Лермонтов, Чехов и др., но критически владеят и разбират цялото класическо наследство. За тях, когато трябва да създадат известен образ на даден автор, по никой начин не е достатъчно да се запознаят само с произведението на автора, което ще поставят, но да проучат основно цялото творчество на автора, да проучат епохата, да направят паралел с образи от други негови произведения и тогава да пристъпят към вярното изграждане на образа.

Типичен пример в това отношение представлява работата на Мордвинов, който разказа пред нашите артисти как е създал образа на Отело и Арбенин - с какъв огромен и дълъг труд и как никога не се е надявал нна "господа-бога".

Трето. Целият колектив на "Моссовет" обладава висока театрална етика. Тук няма спор кой е малък и голям. Малкият се радва като дете на успеха на големия, големият гледа с грижа и любов на малкия и му помага да расте. При гостуването си в България колективът на "Моссовет" ни порази със своето образцово държане. Влюбени в своята работа, предани до смърт на своето изкуство, някои от артистите на колектива просто ни поразиха със своята жертвоготовност. Така на пример прекрасният, незабравимият артист Оленин, незаменивият изпълнител на Яго, въпреки молбите и настояванията на режисьора, игра първата вечер на "Отело" болен, с 38-39 градуса температура. След това игра все така болен и в "Зора над Москва" и падна на легло. Нашата публика непрекъснато и до днес пита за него, интересува се живо за неговото здраве и от цялата си душа желае той да бъде спасен.

Изпълнителят на Родриго от "Отело" на два пъти игра докарван с болнична кола от Правителствената болница и след представлението отново го закарваха на леглото в болницата. Слабият претърпя операция тежка и болезнена и не пропусна нито едно представление - игра редовно във всички спектакли в ролята на Братишка от "Щорм". Това са удивителни прояви от страна на артистите от "Моссовет", които говорят най-красноречиво за големите морални сили, които обладают тия майстори и за високото им гражданско съзнание.

Четвърто. Огромната работа, която извършиха артистите и сценичните работници от Моссовет през време на пребиваването си в България, говори още за голямата работоспособност на тия хора, за неимоверната им издържливост. Те не отложиха нито един концерт, нито един спектакъл, не отложиха и не закъсняха нито на една среща. А кой ли не искаше срещи с тях? Кой не искаше да чуе какво ще каже Завадски за "Системата"? Кой не искаше да чуе как е изградил Мордвинов ролята на Отело? Кой не искаше да види очарователната жена и актриса Вера Марецкая? Кой не искаше да види в обикновения живот какъв е Оленин, какъв е Плят, Герага и всички останали? Кой?

И като венец над всички тия положителни качества, които притежават артистите от "Моссовет", стои тяхната простота и скромност, тяхното обаятелно държание с хората, тяхната непринуденост да беседват открито, топло, сърдечно и да печелят непълно сърцата на хората.

Пето. Този забележителен колектив има авторитетен, обаятелен, умен художествен ръководител, какъвто е Юрий Александрович Завадски. Голям артист, художник, поет, творец с голяма сценична фантазия. Юрий Александрович Завадски не само възглавява и споява колектива, но го вдъхновява за големи творчески задачи. Един от най-големите ученици на Станиславски от Първата студия на МХАТ, той се ползува с безспорното уважение и любов на целия колектив, който има вяра в неговите големи творчески възможности.

Всички тия елементи способствуват много за създаване на здрава творческа атмосфера в колектива - едно от първите условия за успеха на театъра.

Ние знаем, че всички тия качества не са се родили членовете на колектива от "Моссовет". Ние знаем, че те са плод на правилното възпитание на съветския човек, ние знаем, че това нещо се получава само в родината на Ленин и Сталин, в родината на Станиславски и Немирович-Данченко.

Ето защо, гледайки спектаклите на "Моссовет", които не само укрепиха и засилиха братската, кръвната дружба между българския народ и съветските народи, но дадоха възможност на нашите театри да видят своите грешки и слабости, ние си дадохме клетва да не пропием виденото и наученото, а да го оползотворим според силите и възможностите си, ако ни позволят да кажа, и свръхсилите си.

За тия незабравими дни, за тия прекрасни чувства и крила, които ни даде гостуването на "Моссовет", ние от сърце благодарим не само на неговия колектив, но и на съветското Правителство, което го изпрати при нас. /Ръкоплескания/

Има думата др. главен режисьор Тилип Тилипов.

ДОКЛАД НА ГЛАВНИЯ РЕЖИСЬОР

ВИЛИП ФИЛИПОВ: Още когато се разнесе слухът, че у нас идва да изнесе ред спектакли театърът на "Моссовет", че у нас идва нашият близък и скъп човек, прекрасният режисьор Завадски, когото помним от 1946 г., цялата наша театрална общественост се раздвижи и тоя път с много по-голямо нетърпение от всякога. Всички очаквахме тяхното пристигане, жадни да видим спектаклите на познатия ни от литературата и от пребиваването си през 1946 г., един от най-големите художници на театралното изкуство в Съветския съюз. Имаше нещо затрогващо, което не се подава на описание, което ставаше на представленията на театъра на "Моссовет". Спонтанно, неудържимо, вярно присъстващите на спектаклите изразяваха какъто своята благодарност към прекрасните артисти от "Моссовет" за вдъхновената им игра, а така също и своята безпределна любов към съветското изкуство, към съветската култура, към съветския комунизъм.

Като се започне от "Ураганът" на Бил-Белоцерковский, "Зора над Москва" на Суров, "Отело" на Шекспир, "Маскарад" на Лермонтов, "Красавецът мъж" на Островски и "Забавен случай" на Голдони, на много концерти, които видяха нашите трудеци се - ние по-малко видяхме - и на прекрасните два концерта, които се дадоха за големата съветска актриса Марецкая, на сцената живееха герои от най-различни времена и народи, но във всички тях имаше едно неизменно нещо: от всички тях герои, от всички тях сцени и представления ляха вярата в доброто, в човека, вярата в социалистическото общество, вярата в хуманизма в съветската епоха, вярата и дълбоката убеденост в зрителите, които гледаха представленията и на Шекспир, и на Лермонтов, че всички пътища водят към комунизма.

Не можем в един такъв доклад, ако искате в едно толкова късо време, което ни дели от спектаклите, представени от "Моссовет", от тяхното огромно въздействие върху нас да правим подробен и задълбочен анализ да се търси онова, което тъй трудно може да се открие: умението как са постигнати тия художествени поетични образци.

Днес на това тържествено събрание ние би трябвало повече да говорим за нашите богати впечатления, за нашите сърдечни срещи с тях, за прекрасния човек и голям художник Завадски, за трепетните часове, прекарани с тях, със съветските хора и артисти, за всичко,

всичко, което из основи ни развълнува, което ни накара още от първия момент да искаме да бъдем като тях, да се учим непрекъснато от тях, да се стремим, да се равняваме с тях.

След като си разкажем за тия богати впечатления, за сърдечните творчески среци, за ентузиазма и вярата, която ни вдъхновява и т.н., ние ще имаме още редица среци, а преди тия среци ние ще имаме специални заседания на режисьорите и на Художествения съвет, в които задълбочено ще анализираме техните, на "Моссовет" забележителни постижения и с помощта на Комитета за наука, изкуство и култура ще направим изводи за нашата работа, да ги внедряваме ежечасно в нашата практика, да се учим непрекъснато от техния пример.

На днешното тържествено събрание ние трябва да изпратим благодарствени телеграми на тия, които ни доставиха тази радост, това щастие да видим и да се учим: на др. Вълко Червенков и на театъра на "Моссовет".

Това, което ни направи най-силно впечатление от спектаклите на "Моссовет", от неговите прекрасни артисти и режисьори, това, което е внедрявал в продължение на 30 години големият художник и творец Завадски, е прекрасното разбиране и схващане, че социалистическият реализъм не е само една схема, не е догма, не е делничен и вял, такъв, какъвто ние го виждаме в нашите представления. Това е задължително във всички случаи търсене и намиране на единството на формата и съдържанието - залог за пълноценен правдив живот, за художествена пълнота, за пределна ясност, за симфонично звучене на спектакла, така както звучеха спектаклите на "Отело", на "Маскерад" на "Красавецът мъж" и другите им представления.

Такава една огромна и отговорна задача може да разреши само смел творец, който истински познава живота, който познава противоречията в живота и неговите конфликти, който задълбочено вижда всичко, което кипи около него, който смело разкрива в своите художествени произведения жизнената правда.

Защо от спектаклите на "Моссовет" лъха оптимизъм, лъха бодрост и защо те имат жизнеутвърждаваща сила? Защо "Отело" звучи така съвременно? Защото големият талант на Завадски разкрива задълбочено жизнената правда, включена в пиесите, които той поставя. А със самото разкриване на жизнената правда се отразява и обективната законо-

мерност на общественото развитие, а оттам и оптимизмът, вярата в живота и жизнеността, с която са пропити всички спектакли на театъра "Моссовет".

В продължение на 30 години големият творец Завадски непрекъснато е търсил да изяви най-ярко, за да има най-силно емоционално въздействие, съдържанието на спектаклите, които театър "Моссовет" е поставил в течение на тия 30 години. Бурното време, в което са живели съветските творци, в което и ние живеем също, изисква и задължава голяма творческа смелост, с каквато творческа смелост са наситени тия спектакли, които бяхме щастливи да видим. Във всички тия спектакли личи физиономията на театър със стил, в който няма две представления, които да си приличат едно на друго - това, което се забелязва в нашите театри и в нашия пръв театър, в много наши постановки, където реализмът е сведен до една сивота, липсва яркост, невинаги се намират разрешения, които да се отличават с неповторимост, така както всичко в живота е неповторимо.

В представленията в театъра на "Моссовет" е постигната една подчертана система от художествени, поетични образи, а и самото отделно представление е истински поетически образ. И в постановките, и в декоративното оформление, и в изградените и вплотени образи на сцената с пълна сила властвува непрекъснато творческият елемент и заряд и всичко е подчинено на единната идея, вложена от постановчица като звъчение на целия спектакъл. Във всяка отделна сцена е вложена дълбока творческа мисъл, която достига до зрителите без всякакво колебание.

Образите, изградени на сцената на театъра на "Моссовет", имат неповторимо човешко своеобразие и всичко е изпитано с висока възискателност докрай. Нека си припомним "Зора над Москва" от Суров, тоя поетичен, радостен и оптимистичен спектакъл, в който през цялото време зрителите са обхванати от радостното чувство, че живеят богат, осмислен, пълноценен живот, че живеят щастливи и свободни, а тревогите и грижите за по-красив живот на героите на сцената са тревога и грижи на с мите зрители, както и победата на героите е и победа на зрителите за извоюването на жизнерадостен, по-знатен, по-щастлив живот. С "Зора над Москва", в който са показани предутринните слънчеви лъчи на комунизма, на радостния, на пълния с оп-

тимизъм волен живот на съветските хора, театърът на "Моссовет" ни помага да видим утрешния ден на народните демокрации и по-бъдещия ден на цялото човечество, живот, който ще бъде още по-светъл от днешните дни, още по-знатен, още по-красив.

Нека си спомним незабравимите за нас спектакли на "Отело" и "Маскарад". В първия е разкрита с голяма проникновеност епохата на Ренесанс. Кое е основното в този спектакъл. Основното в спектакъла "Отело" е дълбокото умение на прекрасния художник Завадски да доведе Шекспировата творба в съзвучие с нашата съвременност. Това постигнато съзвучие с нашата съвременност освен на таланта на режисьора и на изпълнителите се дължи още и на тяхното прогресивно мировъзрение. Те са успели да доведат Шекспира в идейния мир на епохата на социализма.

В спектакъла "Маскарад", Завадски и Булф, както и целият колектив, са успели с голяма проникновена сила да разкрият ~~(и)~~ гневния протест срещу потискащата и опустошаваща душата на човека николаевска епоха. Постигнат е нов стил за всяко представление, за всеки автор. И Шекспировата трагедия "Отело" не се играе като Лермонтовата драма "Маскарад", комедията на Бюлдони не се играе като комедията на Островски. Не само в зависимост от културния вид се мени стилът на представлението, но и от стила на самия автор се изгражда стилът на представлението. Как прелестно, с голяма творческа смелост прекрасният и дълбок художник Завадски е схванал и разкрива в постановката на "Маскарад" тъкмо стила на Лермонтов. Завадски умело разкрива в нов, своеобразен, неповторим стил пиеси от един и същ вид. А в беседата, която имахме с него за Шекспировата трагедия "Ромео и Жулиета" смело може да се каже, че той намира нов, своеобразен, неповторим стил не само за всяка пиеса от един и същ вид, но и за пиеси от един и същ автор.

Само тогава идеите, които се предлагат от сцената на театъра дълбоко ще възбудят, само тогава мислите на героите добиват дълбочина, само тогава се получава бързо съгласно действие, строга и ярка композиция за всеки отделен спектакъл.

Когато говорим за прекрасния човек и вдъхновен художник Завадски, за това, което той е постигнал, за неговите прекрасни постановки, които са забележителни образци в челната редица на съвет-

ското театрално изкуство, ние знаем, че той от дълги години се е учил и работил с такива гениални творци и художници като Станиславски, Немирович-Данченко и Вахтангов. В една от беседите, които имахме със Завадски за "Ромео и Жулиета", той ни припомни думите на Станиславски: "Да се чувствава, да се знае и да се умее, - това е истинското изкуство". Как прекрасно, как дълбоко чувствава, знае и умее вдъхновеният художник Завадски, личи от всички спектакли, които театърът на "Моссовет" ни представи. Както скулпторът, който умее от мрамора да махне всичко излишно и да извае от него статуя, така и големият актьор и режисьор извайват образа, така големият режисьор извайва спектакъла, като премахва всичко онова, което е излишно, защото прекомерното натрупване на нови и нови детайли, на нови и нови нюанси в изкуството не винаги говори и значи, че това е най-хубаво. Най-хубавото за един спектакъл е когато всичко е точно, колкото трябва, когато е запазено съотношението между отделните части и главното. Тъкмо това умение Завадски притежава в убедителна мяра.

Това умение да се премахва излишното той е внедрил във всички артисти от театъра на "Моссовет". Нека си припомним само един пример от играта на Мордвинов - Отело, когато вижда, че неговите ръце са черни: как конвулсивно се свиват пръстите на неговите ръце, ръцете на този прекрасен, добродушен мавър, с които той във финала на трагедията ще одуши Дездемона, същите тия ръце, с които той ще пререже след това своето гърло! Как всички в този момент е изграден точно, как е доведено до граничната линия, как всичко е тъкмо толкова, колкото трябва.

Аз тук искам да повтора примера, който дадох с Остромски за тази мяра. Може би, когато Островски е писал за сценичката мярка, която трябва да притежават актьорите - а то се отнася и до всички хора на изкуството - е мечтал за такива големи майстори, каквито ние видяхме в лицето на Мордвинов, на Марецкая, Оленин, Плят, Герага и всички, всички прекрасни артисти от театъра на Моссовет. Островски така добре е казал в "Таланти и поклонници" за тази мярка, която всеки актьор и художник трябва да притежава: "У всички ви всичко има... Има и много излишно, има и много, което не достига... В комедите има много излишна комедия, а в тебе много излишен траги-

зъм, а не ви достига грация... Грация и грация. А мярката - това е изкуството."

Тази мярка, за която Островски казва, че тя е всичко в изкуството, най-много е притежавал прекрасният художник Завадски, без когото представлението на театър "Моссовет" не биха блеснали с такъв блясък.

От богатите и дълбоки впечатления, с които сме преизпълнени, от ентузиазма, с който сме обхванати, от сърдечните среди, от творческите беседи, от целия богат, пълнокръвен, осмислен творчески живот, който преживяхме през този месец и половина, в който ни гостува театърът "Моссовет", много мисли ни възбудят, много желания и воля да поправим нашите пропуски и грешки, много проблеми изникват пред нас и ни задължават да се занимаем с тях, да ги разберем, да ги осмислим и да ги внедрим в нашата работа.

На днешната тържествена среда ние ще говорим за тия наши богати впечатления, за нашите сърдечни среди с другарите от "Моссовет", за творческите вечери, за съветите. Днес ще се нахвърли богат материал, днес ще изникнат проблеми, след това управлението на театъра, художественият съвет, партийната организация, профорганизацията, младежката организация ще обсъдят тия проблеми, ще ги анализират, ще се направят изводи и в други творчески събрания на целия колектив, които трябва да станат според мене до края на месеца, ние ще извлечем тия изводи и ще ги внедрим в нашата работа, те ще залегнат в работата на театъра, за да може нашият театър по всички звена да се придвижи напред, за да издигнем на по-високо ниво в художествено и идейно отношение нашите спектакли.

Какви проблеми възникват след гостуването на театъра "Моссовет"?

На първо място възниква проблемът за методите на работа, как така чрез този метод, прилаган от Завадски и от ръководството на театъра на "Моссовет" актьорът в спектаклите в театъра на "Моссовет" успява действено да възприеме партньора си? Как така става, че всичко, което актьорът върши на сцената, предварително преминава през мисълта, преди да иска да въздейства на партньора. И това, с което той иска да въздейства на партньора - понеже всичко това предварително е преминало през мисълта - то е точно зафиксирано като мисъл

и чувство в него. Затова и реакцията върху партньора е много силна и тази реакция въздействува не само върху партньора, тя въздействува със същата сила и върху зрителя. Тогава за зрителя и съвършено ясно какво иска даден актьор - например Отело когато иска кърпичката от Дездемона. Никакво колебание в нито един зрител няма. Нещо, което много рядко се среща на нашите представления, защото не винаги всичко преминава през мисълта, не винаги всичко се фиксира там.

Второ. Друг проблем, който възниква, това е за яркото разпределение на акцентите в постановката. Преди всичко тия акценти са извлечени и продиктувани от стила на произведението и след това от идейния замисъл на режисьора за спектакъла. В разкриването на идеята на спектакла и режисьорът, и актьорът в театъра на "Моссовет" се явяват равностойни творчески единици, те не пренасят буквално идеята и замисъла на автора на сцената, а идеята на спектакла се явява като израз на тяхното мировъзрение и по такъв начин те творчески претворяват идеята и замисъла на автора. Затова така съвременно звучи "Отело" и той не само че не е чужд на нашата съветска епоха, но той е съвсем близък, като че ли тия проблеми, които се повдигат там, са проблеми, които изисква днешният ден. Тъкмо затова те, актьор и режисьор, като творчески личности акцентират и разпределят акцентите в пиесата съобразно своето творческо виждане. Тъкмо затова се постига това, което ние наричаме поетически образ на спектакъла.

Трето. Веднага изниква въпрос за ансамбъла. Според мене най-ярко, най-много в една неklasическа пиеса той личи в "Ураганът", където заедно и режисьор, и актьори вървят против известни наивности, които съществуват в пиесата, надмогват тия наивности в известни моменти с всички средства и представят спектакъла звучен, като едно пълноценно художествено произведение.

Четвърто. Изниква въпрос за изключителната форма на спектакъла, въпросът за правилното композиционно разрешение на спектакъла, как действието в този спектакъл градира и расте непрекъснато. Това ~~изключително~~ се получава от правилното разпределение на отделните откъси, според тяхната важност, съобразно идеята на спектакъла. Това се получава от съотношението на отделните части към цялото.

Режисьорът действа, а не превежда пиесата от литературния език на театрален език. Режисьорът е пълноценен творец, който успя-

ва да преплете в композицията на своя спектакъл различните теми. В "Отело" как интересно се преплита темата на любовта между Отело и Дездемона от една страна с темата на любовта между Касио и Бианка от друга страна. Режисьорът Завадски в тия спектакли действава като композитор в цялостното изграждане на спектакъла, в това отделно съгласуване и разгръщане на сцените, на темите, което дава при последна сметка художественият образ, художественият спектакъл.

Пето. Друг проблем, който изниква пред нас, това е способността на режисьора да прочете автора по съвременому и едновременно да вникне в особеностите на драматурга, в неговия стил, в своеобразната подчертаност и начина, по който авторът разбира известен проблем и характерите на действащите лица, които носят в себе си различни ритми, различни багри, различни чувства и които режисьорът чувства много добре, знае много добре и, най-важното, умее много добре да изгради съобразно индивидуалността на актьора материал.

Например в "Маскарад", за тази сцена, където играят комар, богат драматургически материал няма, но как Завадски ~~(режисьорът)~~ е разбрал прекрасния стил, избраните много добре от Лермонтова сцени и как в един тъкмо Лермонтовски стил, оттам и темпо, в Лермонтовска атмосфера, така да се каже, е изградил цялата сцена. В това се състои умението на режисьора да вникне в основните особености на автора, да разкрие идеята на автора по начин тази идея да зазвучи съвременно от гледище на марксистко-ленинската естетика, да доведе тази идея на автора в съзвучие със съвременната проблематика, да доведе замисъла на автора до най-обикновения зрител.

Шесто. В очи бие и остротата на рисунъка при изясненията, при изграждането на конфликтите в постановките, при изяснението на идеята на произведението и оттам на спектакъла и като резултат от това разяснение се получава тази строго определена графическа линия на образите. Нека за един момент само да си припомним Отело, да си припомним Яго, да си припомним Родриго. Този мизансцен, в който Яго стои като един стълб здрав и около него непрекъснато се мятат Родриго, каква острота на рисунъка! Графическата линия на образите е ясна, точна и не буди никакво недоумение у зрителите. Тук може би ~~ме~~ ^и мястото да се отбележи, че по такъв начин подтекстът, включен в произведението на автора, достига съвсем ясно и с цялата си сила до зрителите.

Седмо. На очи бие и тази поетичност на спектаклите и особено на класическите спектакли, този своеобразен, прекрасен патос, който се постига с всички тия средства, които тук се изброиха, но които при последна сметка могат да бъдат включени в мисълта на Станиславски: да се чувствава, да се знае и да се умее.

Използването на тези широки мизансцени са също едно от средствата за постигане на тази поетичност на спектакъла. Действащите лица говорят раздалечено един от друг, на двете страни на сцената, това ги принуждава да повдигнат до поетическа наситеност, да се постигне висок тон във взаимоотношенията на действащите лица. На тия спектакли режисьорът се явява и режисьор, поет, мислител.

Осмо. На очи бие и ярката театралност, за която вие също вероятно ще говорите. Тази игра с ръцете на Отело при срещата му с Дездемона. Тази преплетена музика във всички постановки и особено в класическите спектакли подпомагат да се постигне тази поетичност и театралност в хубавия смисъл на думата.

Тази острота на мизансцените, тази игра със завесите, в "Отело" особено, говорят също за една прекрасна театралност. Това разделение на сцената на две с Шекспировата завеса и цялото общо декоративно оформление - всички тия проблеми възникват пред нас и те говорят подчертано за присъствие на стил, определен и подчертан.

Девето. Аз също искам да повдигна въпроса за етиката. Много от нашите артисти на това тържествено събрание ще разкажат за случки, на които са били свидетели, каква е прекрасна театралната етика в "Моссовет", която съществува при тях, с каква любов по-младите артисти от театъра на "Моссовет" се отнасят към изтъкнатите майстори Марецкая, Мордвинов, Оленин, Плят, Герага и др. Аз бях на вечерта на Марецкая зад кулисите и видях как Завадски, как Шапс и няколко млади артисти с трепет очакваха да излезе Марецкая от сцената, да ѝ помогнат, как се интересуваха те какво е нашето впечатление, кои са в зрителната зала, дали всички театрални дейци в София са дошли да видят тяхната прекрасна актриса. Вероятно вие ще разкажете такива случки. Много случки вероятно ще се разкажат, от което личи как колективът не поставя остро и грубо въпроса за дубльорството.

Десето. С голяма острота пред нас изпъква проблемът за Гражданската добродетел, за високия патриотизъм ~~на~~ ^{на} всички ~~до~~ ^{до} един от теа-

търа на "Моссовет". Тук могат да се кажат много случаи, от които проличава голямата култура и научната марксистко-ленинска подготовка на всички артисти от театъра на "Моссовет". Това проличава от всички техни изказвания при различни случаи. Това говори и за тяхното прогресивно мировъзрение, което пред таланта има решителна роля в изграждането на тия прекрасни образи, от които ние се възхищавахме когато ги гледахме на сцената.

Тук искам да цитирам др. Гочо Гочев, който на прощалната среща с колектива на театъра на "Моссовет" изтъкна това прекрасно качество на всички артисти от техния театър: тяхното прогресивно мировъзрение и го постави пред нашия театър като една дежурна задача. И наистина трябва актьорът да умее да мисли остро, да чувства живота дълбоко, да го познава изцяло, да бъде пламенен гражданин и патриот на своето време, за да може с пълна сила, със страстно проникновение да представи мислите и чувствата на героите, каквито са героите на такива титани на човешката мисъл като Шекспир, Толстой, Горки, Лермонтов.

Тук могат да се кажат много и много неща за високото съзнание на артистите на театър "Моссовет", които участваха в народните сцени. А тъкмо затова тия сцени имаха такава идейна заостреност, убедителност и оттам силно емоционално въздействие върху зрителите.

Аз трябва да кажа на това тържествено събрание, че др. Магда Колчакова сама дойде и предложи да се включи в народните сцени на пиесата "Изпитание". Тя е една от нашите артистки, която и преди се е включвала в народните сцени, например в "Лайпциг". Ние имаме и други артисти, които се включват в такива сцени. Нейният пример, който е по примера на съветските артисти на театъра от "Моссовет" трябва да бъде следван.

Тук на това тържествено събрание вероятно ще се разкажат от другарите за изпълнението на малките роли от прекрасните изпълнители на театъра "Моссовет", какъвто е случаят с Бейбутова, която играе секретарката на полковника от "Ураганът".

Единадесето. Пред нас възниква и проблемът за хвърляне на всичките сили - както е в театъра "Моссовет" за изнасяне на спектаклите: художествените сили, административните сили, техническите сили. Всичко за представлението.

Тук могат да се кажат много примери от нашите артисти за голямата отговорност, която имаха артистите от театър "Моссовет" пред народа, за който те творят. Тази отговорност ги е научила да бъдат високовзискателни към себе си, към художествената работа, която вършат, да бъдат прецизни, нищо случайно да няма в тяхната художествена работа, във връзка с отиването между работниците, селяните и между народа за изнасяне на концерти. Над сто и няколко концерти са изнесени от тях на различни места, докато те бяха тук.

Тук може да се говори за грижата, която има целият колектив на театър "Моссовет" към своите колеги. Понеже Марецкая имаше две роли и те смятаха - така предполагам аз - че недостатъчно тя се представи, за нея се дадоха две вечери. Тази загриженост за голямата актриса и изобщо за артиста трябва да бъде един от изводите, които ние трябва да си направим. Отношението на артистите към Оленин, грижата им към Слабиняк, Родриго, показват, какво високо съзнание, какво другарство и сплотеност съществува между тях.

Ние ги обичахме много, ние им се радвахме, ние искаме да бъдем като тях. За нашата голяма любов говори и изпращането им. Вероятно тук ще се разкажат много случки, които са станали при изпращането. Много неща могат да се кажат за срещите, които имавме с тях, за срещата на режисьорския съвет с прекрасния човек и художник Завадски, беседата, която той изнесе за Шекспир, за "Ромео и Жулиета" за присъствието му на двете репетиции, за срещата, която втори път имавме с него, когато той прегледа скиците, декорите, макетите и готовите костюми на "Ромео и Жулиета"; за отзивчивостта на др.Завадски, когато аз заварих в гримьорната да помага на ~~Ева~~ Ирина Тасева, нашата прекрасна актриса, за грима на Жулиета. В срещата, която аз имах с него за "Любов Яровая", понеже той е поставял тази постановка, той ми разказа как е била при него разрешена постановката. На една от тези срещи присъствува и др.Ружа Делчева. Тук вероятно ще се разкажат много затрогващи моменти: за писмото, което Никола Попов е получил от Мордвинов, оставено на неговата гримьорна масичка; за книгата, която др.Мирски подари на др.Завадски, за Иван Стефанов, за когото чух, че искал вече да играе така, че да израстне като актьорите от театъра "Моссовет" /Оживление/; за др.Петя Герганова, която ми каза, че след като ги е видяла на сцената, се бои

вече при всяко положение да излиза. Вероятно ще се разкажат случки за артистите от "Моссовет", които написаха стихотворения за България и ги рецитираха. Вероятно др. Огнянова ще разкаже как Мордвинов е говорил за нейния баща - нашият голям и забележителен актьор Огнянов, колко той много знае и се е интересувал за него.

Накрая аз искам да изкажа безкрайна благодарност към нашата Партия, народното Правителство и лично към др. Вълко Червенков, че направиха всичко възможно да дойде театърът "Моссовет", за да го видим, за да ни помогнат, за да се учим непрекъснато от тях, за да се срещаме, беседваме и се запознаем с майсторите на съветската сцена и на съветския театър.

Трябва да изкажа и безгранична благодарност на ръководството на театъра на "Моссовет" и на ръководството на съветската държава и на Партията, че ни изпратиха театъра "Моссовет", за който ние можем само да им бъдем благодарни и да се учим, да се учим, да се учим непрекъснато от тях! /Ръкоплескания/

ПРЕДС. ДИРЕКТОР К. ЗИДАРОВ: Има думата др. главен художник Георги Каракашев. — *ДОКААД* —

ГЕОРГИ КАРАКАШЕВ: Другари! Случват се в живота големи светли празници. Такъв светъл празник в моя живот беше отиването ми в Москва и като продължение на този празник - спектаклите на Моссовет в София, някои от които аз можах да видя.

Неоспорима историческа истина е, че в своето развитие българският театър дължи твърде много на руския и на съветския театър и съвсем естествено е, че гостуването на "Моссовет" у нас дълбоко развълнува целия наш колектив и го накара да се замисли над основните въпроси на нашето творчество, да подхвърли на преценка идейното звучене и целеустременост на нашите спектакли.

Колективът на нашия театър направи и ще има да прави за себе си дълбоки и поучителни изводи от това гостуване. Един спектакъл говори много повече отколкото цял курс лекции, библиотеки, книги и години творческо изучаване на чуждите страни.

Театърът, това е най-хубавото средство за общуване на народите помежду си, за разкриване и разбиране на техните скривени мисли и чувства. И сега нам стана съвсем понятно как хората от "Моссовет", съветските хора и артисти въобще разбират своята висока ми-

21

сия и освободени от дребни интереси и актьорско самолюбие я изпълняват, движени само от големи общочовешки идеи.

Ние днес се гордеем с дружбата, която вече ни свързва с "Моссовет" - дружба завързала се при неговото незабравимо гостуване у нас. Но за да бъдем верни ученици на съветския театър в пълния смисъл на тази дума, малко е да се възторгваме от неговото изкуство. Затова е необходимо не само талант, не само знания, а преди всичко неотклонен стремеж към съвършенство и лична творческа инициатива, които да се провират през всички клетки и гънки на нашия театрален колектив.

В Москва аз имах възможност да видя спектаклите на редица театри, всеки от които има своя творческа физиономия: и непостижимото по своята дълбочина и простота изкуство на МХАТ, и внушителната монументалност на оперните и балетни спектакли на "Болшой театър" и спектаклите на "Малий театър" и много други. Аз обаче мисля, че в този етап от развитието на нашия театър най-полезно и поучително за нас беше именно изкуството на Моссовет.

Нека ми бъде позволено като театрален художник да се спра на художествено-изобразителната страна на спектаклите на нашите незабравими гости.

В оформлението на спектаклите на "Моссовет" преди всичко ясно изпъква упоритото, неуморно желание да се търсят нови форми и простота, стремеж да се решава все по-задълбочено външният образ на спектакъла. Така, неудовлетворени от първото оформление на "Маскарад", театърът не се е боял да изостави това оформление и след нови търсения да създаде друго, по-удачно оформление - това, което ние видяхме на софийската сцена. Неотклонна тенденция отново и отново да опитват частieto си в неизвестното, вечната неудовлетвореност от постигнатото - това са характерни черти на съветския театър въобще и те трябва да станат и за нас основен двигател в работата ни над спектаклите.

Ние, а режисьори, и художници, бяхме загубили много от своята творческа смелост. В страха си да не изпадаме във формализъм, ние често попрехвърляхме границите на реализма. Но казват, че това било изобщо закономерно явление ^{за това време} за всички обществени прояви, най-вече в изкуството.

Съвсем прав е обаче др. Масалитинов, като отбелязва в своето изказване на прощалната среща, че той, възхищавайки се от декоративното оформление на спектаклите на "Моссовет", е убеден, че ако такова оформление бъде направено от наш художник, то домораслата наша критика ще го обвини във всички грехове на формализма.

От виденото ~~от нас~~ ~~с~~ спектаклите на "Моссовет" за нас става ясно, че художникът тук не е просто декоратор, а е активен, пълноценен съучастник в творческите търсения на театъра. И затова намереният и приложен декоративен похват за всяка пиеса отговаря напълно на съвременното стремление на театъра към възвишеност и поетичност - спектакълът "Отело"; към обобщен реализъм, сурова и мъжествена простота - спектакълът на "Ураганът". Тук изкуството на театралния художник се подчинява безразделно на задачите и идеята на спектакъла и органично, неразривно се слива с тях.

Гледайки спектаклите на "Моссовет", някои преди всичко виждат похвата на условност, подчертан театрален прием в оформлението, но тази театрална условност тук е преди всичко стремеж към дълбока сценична правда, към такова оформление в дадения случай, което без да се самоизтъква и блести, най-добре подпомага актьора вярно да разкрие вътрешния образ и идейния смисъл на спектакъла.

Тук и режисьорът, и художникът водят борба на два фронта: решително отхвърлят предвзетата условност на формалистическите конструкции от една страна и избягват от друга страна да пренасят на сцената точната имитация на живота.

Гледайки спектаклите на "Моссовет", човек не може да определи кое иде от автора, кое от артистите и творческата индивидуалност на режисьора, кое иде от художника - това сливане в едно, на пиеса с изпълнители и с външна постановка, без което никое сценично произведение не може да бъде убедително, без което не може да има живот на сцената, трябва да стане и за нас най-високо изискване в нашата сценична работа.

Театърът, това са неговите спектакли - истина, която за жалост мнозина от нас често забравят. Бледите, непълнокръвни спектакли - това са винаги петна за всеки театър. Сега, след гостуването на "Моссовет", на нас няма да ни бъдат простени дори и незначителните грешки и слабости; сега нашите зрители ще идват при нас с много по-

големи изисквания, ще гледат нашето изкуство и ще го сравняват със съветското.

Гостуването на "Моссовет" вдъхна нова, освежителна струя, повдигна творческия ентузиазъм, раздвижи всички нас и вля воля и подем към по-високи стъпала. Примерът на "Моссовет" ни показва, че нито за миг не трябва да се успокояваме от постигнатото и че във всяка наша дейтелност в театъра трябва да сме проникнати от голяма възискателност към себе си. Ние сме длъжни да се сметем с примера на съветските артисти, да чувствуваме и помним като един, че всички ние от директора до портiera сме стопани на своя ~~театър~~ театър, че той е нашият дом, че ни е скъп, защото във всяко негово ъгълче се таят нашите най-хубави мечти и надежди. Ние сме длъжни да помним, че сме нужни на своя театър и че ние всички отговаряме за него.

ПРЕДС.ДИРЕКТОР К.ЗИДАРОВ: Давам десет минути почивка.

/ След почивката./

ПРЕДС. ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Другари продължаваме нашето събрание. Кой иска думата? да изкаже впечатленията си от Моссовет?

ИЗКАЗВАНИЯ

Има думата Стефан Великов.

СТЕФАН ВЕЛИКОВ: Другари, аз искам по-скоро да направя едно предложение. Ние чухме тук доклада на другаря Камен Зидаров, а след туй докладите на другаря Филип Филипов и др. Каракашев за Моссовет, за впечатленията, за въздействието което оказа той върху нас и върху нашата публика. И аз смятам такова предложение да направя. Ако ние в туй заседание сега се ограничим само с изказвания, това ще бъдат само такива изказвания: колко хубаво беше и т.н. А изводи за нашата работа, на туй събрание ние няма да можем да направим. Защо? Затуй защото ние не сме подготвени за тая работа.

Действително въздействието на Моссовет върху нашите артисти, от това което видяхме е огромно. Лично аз, нека ви кажа, съм потресен просто. От туй което показа този театър аз видях какво съм загубил през дългите години през които съм работил. Защо? Затуй защото не съм знаел нито по какъв начин да го търся, нито пък е имало някой който да ми го посочи, как и по какъв начин да го направя. Аз видях години, години, творчески години пропиляни напразно, с големи усилия, но с не големи резултати. И сега другари, разбира се, не е късно много неща да ги поправим, след като видяхме Моссовет. Но ние трябва задълбочено и въз основа на това, което видяхме да си направим изводи, да дадем известни препоръки, да набележим известни мероприятия, с които постепенно постепенно ще гоним резултатите, които Моссовет е постигнал в продължение на 30 години. Ясно е, че ние за една или две години това не можем да го постигнем, но ние ще трябва да сложим начало.

И аз мисля, другари, че на туй събрание ние можем да кажем общо някакви впечатления, за да можеме от известни случаи, от известни изказвания на артистите да се набележат изводи, да се намерят материали, за да се направят изводи. Аз бих казал дори, че

25

че ние трябва да устроим тук една - как да кажа - дискусия в нашия театър за състоянието на нашия театър във връзка с гостуванията на Моссовет и в светлината на виденото от Моссовет.

ОБАЩАТ СЕ: Правилно.

СТЕФАН ВЕЛИКОВ: Аз мисля, другари, че по нататък нашият театър не може да продължава така както е вървял до сега, в никакъв случай. Защото другари, след туйкото видя публиката от този театър, ясно е че съвсем няма да я задоволим ние с нашите постижения, с нашите представления, с нашата актьорска игра, с нашите режисьорски постановки. С това ние няма да я задоволим. И въпросът за нас се поставя много сериозно: да бъдем ли ние творчески колектив или да не бъдем. Така повече не може да продължава. И затуй аз смятам, че трябва сериозно да се направят обмислено, задълбочено изводите от гостуването на Моссовет и специално за по нататъшната работа на нашия театър.

Другари, тук Бабочкин стоя една година, преди това беше Николай Петров - съветски режисьор, те поставиха по една пиеса и ние се поделихме с тях. Ние се възхищавахме от постановките, които те направиха, но това не ни развълнува толкова много, колкото гостуванията на Моссовет. Защо? Може би затуй защото сега ние видяхме тук конкретно, ясно, съвсем осезателно ония грешки, които се таят в нашата работа. Защо? Защото видяхме цял един ансамбъл, ръководен от един такъв голям художник, какъвто е Завадски. Аз съм от двайсет години актьор и аз за пръв път видях сега какво значи стил на представлението. За пръв път аз видях какво значи сценична реч, какво значи ~~висока~~ техника на говора. Това е такава техника, че когато аз слушах Мордвинов, каточе ли някакъв майстор цигулар ~~изсвири~~ със цигулка. Ето такова впечатление добих аз от неговия говор.

Всичко дълбоко нюансирано, всичко разнообразно, всичко свързано с вътрешен ритъм на действието и т.н. Мизансцените ярки. Ние бяхме действително стигнали до една голяма сивота в нашите представления от туй погрешно разбиране на реализма. И ето преди малко тук др. Сърчаджиев ми зададе въпроса: реализъм ли е това което е в Моссовет? Разбира се че е реализъм, защото реализмът, според мене, не значи пренасяне, фотографиране на живота на сцената, а значи показване на най-ярките, най-типичните, характерните черти на живота.

По всички тия неща аз сега не съм подготвен да говоря, но по всичките въпроси ние трябва да се замислим и спокойно да ги обмислим, без излишна афектация, без излишни нападки, кой е виновен тук, дали режисьорите са виновни или актьорите. - Другари, и режисьорите са виновни и актьорите са виновни - за това състояние на нашия театър. Разбира се има и други фактори. Ние нищо повече не сме виждали. Какво са виждали нашите артисти, освен някои от тези които са ходили, да речем в Съветския съюз или на Запад, които са виждали по-голямо изкуство. Болшинството от нашите артисти нищо не са виждали, другари. Какво са виждали нашите артисти! И режисьорите какво могат да знаят!

Та думата ми е следната: въпросите не могат да се изчерпат в едно заседание. И аз, другари, правя такова предложение. И ако смятате вие, че това предложение е правилно да го възприемем: да си изкажат другарите тук бегло жубавите впечатления, за да можем да обогатим нашите изказвания за в бъдеще и с това нашата работа днес да свърши. Аз това предложение правя. И това мога да кажа.
/Ръкоплескания./

ПРЕДС. ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Другари, аз мисля че бях ясен, като казах в началото, че другарите могат да изкажат своите впечатления, и да правят препоръки, за да допълним онова, което ние сме виждали. Наверно те са виждали много по-тънки и по-голями подробности в играта и в цялата работа на Моссовет. И тогава Художественият съвет и Режисьорският съвет ще подработят изводите, които ние ще подложим на разискване. Безспорно въпрос на редица години е реализирането на такива постижения и изкарването на нашия театър на по-високо ниво. Но да не излезе пък така, че, видите ли, едва от сега нашият театър почва, че след като сме виждали спектаклите на Моссовет, едва сега ще почне нашия театър! Като че ли до сега не е имало никакъв театър! Като че ли от сега почва историята на нашия театър. Няма такова нещо другари. Тук има човек, който 25 години, четвърт век от живота си е дал за този театър! Тук има актьори които 30 години са вградили в този театър и той е на значително ~~високо~~ художествено ниво и сега съвсем редно е да направим прелом във своята работа. Сега е такова времето, сега е такъв преходен, преломен период в целия наш живот, в икономиката, в културния, в социалния

ЖИ

живот и т.н. Трябва тази приемственост да се отчита, но не да излезе, видител и , до сега сме нямали нищо, давайме сега да се направи нещо! Аз смятам, че от подобни неща трябва да се пазят нашите хора.

Има думата Владимир Трендафилов.

ВЛАДИМИР ТРЕНДАФИЛОВ: Другари, има една опасност, след като бяхме в тържествената зала на туй тържествено събрание, ако продължим с приказки и разказчета да влезем в ~~кухнята~~ излизайки от тържествения ~~залон~~. Гостуването на театър Моссовет не само дълбоко ни развълнува, но и много ни накара да мислим. Ние ще трябва да си кажем нещата свързани вече тясно с нашата работа тук в театъра със състоянието на театъра, със проблемите които ние сме могли или пък не сме могли да разрешим.

Аз мисля че е уместно да направя следното предложение: предмет на едно голямо производствено събрание трябва да бъдат разискванията и изказванията по повод гостуването на Моссовет и влиянието, което той трябва да укаже върху нашата по-нататъшна конкретна работа.

ОБАЖДАТ СЕ: Правилно.

ВЛАДИМИР ТРЕНДАФИЛОВ: Да сметнем че тържественото събрание е завършено и че ни предстои делово, производствено събрание във връзка с гостуването на Моссовет. /Ръкоплескания./

ПРЕДС. ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Има думата Стефан Савов.

СТЕФАН САВОВ: Другари, до колкото аз разбрах управлението смята да има такова производствено събрание.

ПРЕДС. ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Разбира се.

СТЕФАН САВОВ: Другарят директор каза още от началото, че управлението счита това събрание като тържествено събрание. И аз само така си обяснявам докладите и на др. Директор и на др. главен режисьор, че те - как да кажа - са повече хвалебствия на Моссовет, че те подчертаха в отделни точки хубавите работи, които те са виждали във Моссовет. Но те например не казаха в докладите си с какви впечатления излизат те от спектаклите на Моссовет в сравнение с нашите спектакли, те не казаха какво трябва да се направи за да се подобрят нашите спектакли и т.н. Аз смятам че именно защото те смятат че това е тържествено събрание, затова направиха така.

Обаче аз моля другарите от управлението, вн от тези доклади, които са много малки, забележете много малки, за едно такова гостуване на един голям театър, за едно такова събитие, те отново да излязат с доклади, в които всичко да кажат: да кажат защо известно нещо е така в Моссовет и защо у нас не е така; кои са причините да не е така у нас и какво смята да направи управлението за да бъде както в Моссовет. Аз моля др. директор и др. главен режисьор или и двамата заедно или някой от тях, както намерат за добре, да излязат с такъв един ю-общирен доклад.

Затова и аз подържам др. Трандафилов и казвам така: на нас трябва да ни се даде малко време да помислим, да асимилираме всичко това, което сме видели, да си седнем в къщи, да се замислим и да си го запишем, да не излизаме тук да говорим на вересия, а да говорим това което е. И действително ние трябва да благодарим на др. Бълко Червенков, и на Моссовет: на др. Червенков че направи всичко възможно да дойде Моссовет и на Моссовет че дойде, за да извлечем най-голяма полза. А най-голямата полза това е, че ние можахме да сравним нашето изкуство, което не е малко и не е никакво - то е също така голямо - да го сравним с едно изкуство ю-голямо от нашето, за да намерим графата, местото, на което е нашият театър сега и за да вземем мерки да стигнем такъв театър като Моссовет. /Ръкоплескания./

Предлагам управлението да реши кога да бъде този ден, а ние да си помислим и да се изкажат всички, защото действително трябва да оправим нашия театър. Нашият театър трябва да върви напред! /Ръкоплескания./

ПРЕДС. ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Има думата Никола Икономов.

НИКОЛА ИКОНОМОВ: Другари, нека не се разбира така, както каза директорът, че ако ние вземем да помислим и поговорим върху туй, което ни оставят като пример и спомен гостите, с това забележително, бих казал историческо, гостуване в нашата страна на Моссовет, че ние искаме да отречем нашия театър било в миналото му, било в настоящия му поход, с оглед на всичките нови исторически условия.

Примерът на туй голямо изкуство на Съветския съюз, голямо и

29

велико, като родината си ние трябва наистина да потълкуваме и да ~~проучим~~, за да почерпим някаква поука. Ние сме задължени като по-малък народ и като идеологични последователи на съветските народи да помислим по-дълбоко и по-съществено. Съвсем не трябва тъй да се разбира както каза директора, че до днес, до сега не е имало театър и дайте, след като видяхме Моссовет, да почнем да мислим че има театри да го градим нашият бъдещ театър в неговият стил, в неговият дух и т.н.

ОБАЖДАТ СЕ: Не е казал директорът такова нещо.

НИКОЛА ИКОНОВ: Аз така не разбирам загрижеността, както в изказванията на др. Стефан Великов, така и на др. др. Трандафилов и Садов, защото в тях тази мисъл не е случайна. Нека бъде откровенни на това тържествено събрание. В нашите стаи, в нашите обори, в нашите разговори, в нашето поданичество на този театър ние всички сме загрижени за неговата съдба. А съдбата на един общество организъм това е характерът му, който той има от себе си, то не е от бога дадено и т.н.

Затуй нека наред със цялия ни възторг и голямата ни блягодарност която дължим най-напред на Съветския съюз, на др. Вълки Червенков, на Българската комунистическа партия, на нашето Правителство им кажем че нашата радост и грижа няма да се изчерпят с възторга и с възпоменанията, със спомените и епизодчетата, а нашата грижа напред ще бъде да се вдълбаем във всичко онова, което те ни оставиха като пример за работа и за растеж на театъра.

И не е зле да се възприеме тази идея която се лансира от нашите колеги, защото пак казвам, тя не е случайна. Нека нито управлението, нито колективът да си прави илюзията, че няма загриженост. Във всички по-възрастни актьори има една загриженост. Тази загриженост още повече се акцентира след като дойде Моссовет. Всички ние които сме вградили живота си в този театър - кой с по 30, кой с по 40 години, боледуваме когато видим нещо хубаво, а ние не можем да бъдем това. Следователно тази болна ни дава правото да се загрижим и да помислим как да се оздравим, как да тръгнем напред, как да се доближим, ако не можем да постигнем всичко това, което те са постигнали.

Ето защо аз се присъединявам спонтанно към тази обща мисъл, която тук се изказа. Тя е обща защото из стаите я решихме. Не мислете, че е случайна нито у Трандафилов, нито у Великов; ние си гово-

рими за тия работи. Нека се даде възможност на колектива, които от него искат да се приготвят с големи и изчерпателни доклади, в които доклади да чуем резонанса в колектива от това гостуване на Моссовет - не в управлението, не в профорганизацията, а общо в колектива - да чуем този резонанс, който ще ни даде всички ония подробности, които ние чувствуваме, които ние изпитваме в нашия творчески живот, за да можем да тръгнем по един правилен път и да стигнем до известни резултати.

Другари, длъжни сме да използваме този пример, длъжни сме да помислим, длъжни сме да се загрижим - просто сме длъжни. Поне за нас, една генерация, от която останахме много малко, приемниците на нашата, бих казал смело вече, след като гледах представлението на Моссовет, класическа епоха на българския театър, защото и ние подир няколко години ще си отидем, длъжни сме да посочим на всички, да кажем каква етиката трябва да има най-напред в един такъв институт какъвто е театъра, каквато етика те показаша и за която докладчиците тук често поменаваха; да видим каква дисциплина е не обходима, за да имаме такъв един театър, която дисциплина докладчиците също така подчертаха; и да видим друго едно нещо; какво ръководство трябва да имаме, и административно и художествено, и с какъв облик трябва да бъде това ръководство, с каква подготовка, защото тук се изтъква: "Завадски, Завадски, Завадски!" Но Завадски е един в 1/6 от земното кълбо! Това е Завадски! Завадски е един ярък, голям талант, още в младините прозвучава като такъв. А ние! Дайте да поомогнем на нашето ръководство и на нашите млади режисьори. Дайте да се сплотим, дайте да създадем наша етика на Народния театър, която етика ще ни даде един стил и този стил ще даде отражение и в ръководството и в представлението ни и във всичко.

Без този стил, който е преди всичко в основата на етиката, никакъв възход не може да има един колектив. А етиката какво значи? Етиката е приемственост на традициите създадени в един институт или в една общество. Имаме ли ги ние тия традиции - трябва да си зададем въпрос? Нямаме ги. Защото не тачим последните приемници, ония които дадоха, които туриха основата на този театър. Не традиции, но много работи задгърбваме ние в името на (туя-онуй, което на нас още не е ясно и не е оформено. И аз се задължавам в един доклад

да говоря подробно върху цялата тази работа. Като няма приемственост и уважение към традициите, ние не можем да направим нито крачка напред.

Много сложност, много материали и много елементи, както чуехме тук, загатнати само от нашите докладчици, са необходими за да стане едно такова изкуство. Но, за да не бъде много разпространителен и да не ви отенчавам, аз казвам така: да приемем предложението на другарите Стефан Великов, Траандафилов и Савов, да ни се даде време да се приготвим ние. Нека управлението и ръководството на нашия театър да ни чуят и нас, един път да ни позволят и ние в кабинета да седнем, да работим и тогава да дойдем тук да **говорим**. След като сме чули трите доклада нека ни се даде възможност да помислим върху тях. Оставете ме и мене да се затворя в кабинета, дайте ни доклади-те и мненията и ние да помислим по тях и след като сме обмислили нещата, към тази тяхна обмисленост да присъединим и нашата опитност, опитността на нашите години - по 40 години хората са вградили от живота си в този театър! - **X** да кажем: ето къде са грешките.

Туй няма да стане за да уязвим или да обезглавим някого. Туй ще стане от доброто човешко чувство, да помислим за този театър, защото недейте мисли, че един човек който толкова години е дал на театъра от своя живот, - аз имам 58 години, а 40 години съм дал от този живот на театъра, - ще гледа нечестно и ще гледа еготилично на тия проблеми. След като повече от половината от моя живот и на повечето от нашите стари колеги, е в този театър, еготилично и нечестно никой от нас няма да погледне. Напротив с голяма загриженост и с голяма чистота, и с голяма искреност ще говорим.

И аз ви уверявам, че ако ние заговорим така, ако ние се възпитаваме вече в един дух за какъвто пример ни даде Моссовет, нашият театър, който не е лишен от даровити хора, нашият театър, който не е лишен и от прекрасно, добро, обичащо нас ръководство, талантиливи даже може би има между нас режисьори, ние ще тръгнем по един прав път.

Моля предложението да се приеме и ако може да се фиксира тук - това ще бъде най-големият тържествен акт на днешния ден - няколко души от нас, които да излезат пред нас с доклади, да им се

даде време да се подготвят, да ги изслушаме спокойно, да дискутираме върху техните доклади, да се отговори и т.н., въобще да се създаде една творческа атмосфера обща, за каквато говори директорът след конференцията за "Ромео и Жулиета", която ще бъде разностранчиво полезна в нашия театър. Тя ще бъде полезна и в ателиетата, тя ще бъде полезна и на портiera, тя ще бъде полезна и на всекиго. А не да стигнем до положението, когато влезе Иван Попов в ложата - тая история на българския театър - ставам аз, става и Лилиев, а актьор със седем или осем годишна дейност в театъра да ни та: "Кой е този?" Кажете ми къде сме? /Силно оживление./

ОБАЖДАТ СЕ: Кой е този актьор.

НИКОЛА ИКОНОМОВ: Не е важно.

ОБАЖДАТ СЕ: Важно е, кажете му името.

НИКОЛА ИКОНОМОВ: Кажете ми къде сме? Това питам аз? Кое е туй поколение, което рамо до рамо с мене ще излезе на сцената, лош или добър, 40 години съм дал от живота си, и както всички, крепил съм туй здание, кой е този колега който ще върви по правия път, ~~който историята на своя дом не знае.~~

Аз свършвам, другари. Предлагам да се даде възможност на няколко души от нас да се приготвят, да кажат впечатленията си във връзка, както каза и Стефан Великов, с изводите и паралелите които трябва да се направят. И всичко това в една епична форма, никой да не бъде оскърбен, никой да не бъде уязвен, а с желание да ни се принесе полза. /"Браво". Ръкоплескания./

ПРЕДС.ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Другари, характерът на нашето събрание се измества. Няма такава цел и задача нашето събрание, разберете. Аз казах; нашето събрание е тържествено. Ние правим кратки доклади, това дори не са и доклади, те са встъпителни слова, които нямат за цел да изчерпат всичко онова, което сме видяли в "Моссовет" и да го пренесем и натрапим на колектива. Такова нещо няма. В Комитета се повдигна този въпрос и такива тържествени събрания ще направят всички театри, ще приемат обещания пред Правителството, ще изпратят благодарствени телеграми на заминалия вече колектив на "Моссовет" за голямото и прекрасно удоволствие което са ни дали артистите от Моссовет. Това ще направим ние. Но преди да излезем с такива подробни доклади и преди да натоварим хора, които подробно да се изкажат върху слабостите и грешките на нашия театър, каквито без съмнение има, които пречат на неговото правилно развитие, ние правим това тържествено събрание. Безспорно това което казвате ще стане, но то ще стане тогава когато ние ще излезем с подробни доклади, когато ние ще направим конкретните изводи. И тези изводи на едно събрание вие ще ги измените, ще ги допълните със своите изказвания. Тогава ще се изкаже, който иска и кой колкото иска, и срещу когото иска. Но това събрание е тържествено. В това събрание всеки има право да изкаже своите хубави, кипнали чувства. Ние искаме да използваме този жар, този огън у нашите хора, да не загасне, да не отиде пак под пепелта и да си мине и изгине.

НИКОЛА ИКОНОВ: Това не го отричам.

ПРЕДС.ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Това, което ще бъде плод на нашата положителна работа, то ще се разисква когато ние излезем с подробни доклади, когато ние излезем с изводи. Тогава ще имаме разбира се производствено събрание и ден и два, ако стане нужда, ако искате, за да изработим подробна програма за преустройството на методите на работа в нашия театър.

Затова аз предлагам събранието да продължи, хората да си изкажат впечатленията, да допълнят какво да се вземе под внимание,

препоръки може да се направят какво да се вземе под внимание, за да залегне в изводите и на края да изпратим едно писмо-обещание до др. Вълко Червенков и една благодарствена телеграма до другарите от "Моссовет" в Букурещ и да закрием нашето събрание.

ВЛАДИМИР ТРАНДАФИЛОВ: Аз моля за извинение че вземам втори път думата, и аз малко приказвам.

Другарят директор казва, че намира смисъл да продължим с изказване на впечатления, и че за него има опасност да не би да загаснат нещата, които ни стимулират по повод гостуването на "Моссовет".

Другари, аз бих казал: Не се гаси туй що не гасне. Не може да угасне нашият възторг в няколко дни от сега нататък за да забравим ония възнения, които ни внушиха спектаклите на Московския колектив. Ние ще се съберем да приказваме за нашите работи, но ние преди да почнем да приказваме за нашите работи, всеки от нас, който пожелае да разкаже впечатленията си от спектаклите на "Моссовет" ще ги разкаже под знака на големия възторг и на голямото възнение. Няма никаква опасност че ние ще бъдем угаснали възторзи. Ако ние решим сега да дадем възможност всеки от нас да обмисли какво конкретно трябва да каже на едно бъдеще събрание, няма да угасне нашият възторг.

Сега има друга опасност, както казах, - да влезем в кухнята; ще се кажат хубави нещо, ще се сервираат приятни неща, вкусни, но загубваме тържествения характер на събранието.

ПРЕДС. ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Има думата др. Петър Стойчев.

ПЕТЪР СТОЙЧЕВ: Другари, мене ми се струва, че много верно и много правилно другарят Трандафилов, и другите другари, които се изказаха, говориха по въпроса за процедурата. Мене ми се струва, че именно в процедурата е грешката на цялата работа. Покладите които изнесоха другарите, имаха тържествен тон и трябваше ние да продължим по-нататък с телеграма до Правителството на Съветския съюз, телеграма до нашето Правителство и телеграма до "Моссовет". Тези телеграми да бъдат обстойни, там да се изразява нашият възторг и ние да кажем - ако редакторите на тези телеграми не са видяли всички и не са казала целия наш възторг - с какво да ги допълним и с това цялото тържество да свърши. Не е необходимо повече да се прави.

По такъв ред трябваше да протече нашето събрание. По моему трябва да се направи друго нещо за следващата плезна работа, която предстои да се извърши: другарите от управлението да излезат с подробен доклад, с анализ на състоянието на работите в нашия театър във връзка с гостуването на "Моссовет", да го отпечати и раздаде на колектива и да осигурят две седмици да мислят върху това и тези другари които ще дойдат, прочели и видели как нашето управление преценява състоянието и работата на нашия театър във връзка с гостуването на "Моссовет", ще си набележат материали за изказванията и след това в едно събрание от 9 часа сутринта, до когато можем да продължим, обстойно да направят своите изказвания.

Така аз виждам цялата процедура до края и предлагам тържествеността сега да продължи с прочитането на телеграмите.

ПРЕДС. ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Но защо да не чуем изказвания и впечатления сега, защо да оставим тържествеността, защо да затворим устата на хората да изкажат своите впечатления? Защо само директорът, главният режисьор и главният художник да си изкажат впечатленията, а защо да не изкажат своите впечатления и други другари, които желаят и с това да завърши тържественото събрание с писмата, които предлагаме? Защо другари искате това? Това нищо не пречи на процедурата, която ще следваме после: тъй както вие предлагате - ние да напишем доклад и две седмици да мислите и т.н.

ПЕТЪР СТОЙЧЕВ: За да има организация.

ПРЕДС. ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Как да няма организация? Това е тържествено събрание. Така се прави. На тържествени събрания не се говори по производствени въпроси, то се знае. И ние казваме: тържествен характер има това събрание.

Има думата др. Марта Попова.

ВЛАДИМИР ТРАНДАФИЛОВ: Направиха се предложения. Трябва да се гласуват предложенията.

ПРЕДС. ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Защо ще гласуваме предложения, които не сходят с тържествеността на нашето събрание. Дайте да го преизснем тогава, да прекратим и да не даваме думата.

ВЛАДИМИР ТРАНДАФИЛОВ: Ами ако схождат, както е според нас?
Аз не съм съгласен че не схождат.

ПРЕДС. ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Станете и кажете.

ВЛАДИМИР ТРАНДАФИЛОВ: Тъкмо това казахме и това подчертаваме
- че трябва да се пази и тащи тържествеността на събранието.

ПРЕДС. ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Марта Попова има думата.

МАРТА ПОПОВА: Аз също така не съм много подготвена, никак
даже не съм подготвена, но понеже наистина съм развълнувана от
гостуването на "Моссовет", така си писах просто работи, които мно-
го ме вълнуват и сега така накъсано ще ви кажа някои работи, които
не съм могла да ги наредя правилно.

Аз искам да кажа, че другарите от "Моссовет" наистина дой-
доха с една много съгъстена програма, една програма наситена, която
може да издържи само съветския човек.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Правилно.

МАРТА ПОПОВА: Ние видяхме как след всяко тяхно излизане
изкуството им започва да се прелива в живота и се създава една
непосредствена, другарска атмосфера между съветския и българския
народ. Ние видяхме не само тяхното голямо изкуство, но тяхното
изключително трудолюбие. Ние видяхме у тях истински другарски
отношения, ние видяхме тяхната дисциплина, ние видяхме тяхната
идейно-художествена сплътеност, което се отразява и върху спекта-
клите им. Аз мисля, че това е може би най-голямата сила на "Моссо-
вет".

Къде са корените на големия успех на "Моссовет" у нас и
на всякъде? Аз мисля, че те са в тяхната идейно-художествена спло-
теност.

"Ние сме обединени в желанието си да създадем голямо, единно
цялостно изкуство, изкуство, което ще преобрази живота" - казва
др. Завадски. И наистина всичко е подчинено на колектива. Макар
и малка, незначителна роля, или пък макар и несимпатична роля да
играе артистът, той е убеден, че това е необходимо за колектива,
който е сплотен. От този колектив артистът, театралният работник
са неделими.

Преодолявайки невиджани в историята изпитания и трудности
в миналото, обстоявайки ги заедно, те и сега в мирното строителство

ПРЕДС. ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Има думата др. Невена Буюклиева:

НЕВЕНА БУЮКЛИЕВА: Аз не исках да говоря сега, но виждам, другари, какво става у нас след изказването на Марта Попова. Тържествено събрание! Колко прави са нашите колеги, които говориха преди ней. Ние поставихме грешно въпроса. Като че ли тук е завод "6 септември" или завод "9 септември", та дайте да говорим за тържествените представления на "Моссвет". Това не е така другари. Тържествените представления на "Моссвет" са тясно, кръвно свързани с нас, с нашето изкуство, с нашата работа. И затова ние не можем, ~~другар~~ другарю директор, да разделим "Моссвет" от нас. Всичко, каквото можем да кажем тук, ще го казваме, като правим събрание. Ако говорим за етика, ще кажем: ето етика и ето етика там. Ако говорим за дисциплина, също ще кажем: ето дисциплина тук, ето дисциплина там. Ще кажем: ето уважение и ето уважение. Ще кажем: изкуство и изкуство. Ще кажем какво е било и какво е. Ето това са нашите събрания.

За какво сега ще говорим ние? Защо го правим делнично? Ето ние ~~сега~~ ще завършим с телеграмите, с тържествеността и ще се върнем да си поговорим другари, така както трябва да говорим. И вече крайно време е, да не кажа късно.

Затова предлагам - все пак и зад мене стоят трийсет и няколко години - да прекратим това тържествено събрание с тържественост и да дойдем да си кажем нашата дума, когато трябва да си я кажем.

ВЛАДИМИР ТРАНДАФИЛОВ: И както в театрален завод се приказва, така ще приказваме.

МИЛУШЕВА: Аз мисля, че другарката Буюклиева много неправилно се изказа. Другарко Буюклиева, другарят директор тъкмо това целеше, възторжеността да не се убие и всичко това, което кипи у нас, защо да не го кажем с няколко думи, защо всички да мълчим сега? Това, което се отнася за нашият театър после ще го кажем. На друго събрание ще говорим за нашите работи. Така мисля аз и това беше мисълта на др. директор. Той това искаше да каже.

ПРЕДС. ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Има думата др. Магда Колчакова

МАГДА КОЛЧАКОВА: Другари, аз слушах и гледах два пъти концерта на Вера Марецкая, с неописуем възторг и удоволствие. Направих ми силно впечатление изказването на главния режисьор

Юрий Завадски, когато той представи Вера Марецкая. Бяха твърде малко наши другари на този първи концерт, когато той говори за Вера Марецкая. Но ако вие бяхте чули, другари, как той, с какъв възторг, с какво уважение с каква гордост, с какво чувство говори за нея! Той я представи така: "Националното богатство на съветския съюз - Вера Марецкая." Освен това, като говореше той така пламна, че само в суперлативи говореше за нея. Ние вече имаме представа и впечатления за Вера Марецкая от филмите. За свикаление в пиесите, в които тя се представи, нямаше възможност да я видим разгъната цяла. Но мене ми направи удивително впечатление този начин по който Завадски представи на българската публика и българския народ Вера Марецкая. Тая загриженост говори за една голяма етика на режисьора с когото тя е направила първите си стъпки, с когото тя е деляла 30 години живот на сцената, а изглежда и в живота, понеже е била негова съпруга. Но такова отношение другари, струва ми се, че у нас не се е забелязало, а такава дружба не се е забелязала у нас. Струва ми се, че ние трябва да помислим най-напред за тая етика на режисьора към актьора, а и друго нещо - за етиката на актьора към режисьора.

Аз имах голямото удоволствие да бъда на заключителния прием в България. Всичко беше много весело, много хубаво. На края остана една малка група, един тесен кръг, съветски артисти и един така много развеселен артист дойде и попита съвсем дискретно др. Завадски дали може да вземе хармониката - понеже синът на Гюргя Пенджурова беше с акордеон, и да посвири. Той запитва може ли да вземе акордеона за да посвири и Завадски му каза: "Нельзя". Аз случайно чух това нещо. Този човек леко се усмихна и си отиде. Той имаше желание да вземе акордеона, понеже беше пийнал и да си погуляе. Но той отиде да иска първо разрешение от Завадски. И Завадски само като прецени, че не е момента сега да свири той, а да свири българинът, синът на Пенджурова, му отказа. Ето това показва какво е и отношението на артистите към режисьора.

МАРТА ПОПОВА: Това показва и дисциплината.

МАГДА КОЛЧАКОВА: Значи ето от къде идва дисциплината. Можем да искаме нас да ни уважават, за нас да говорят така и така, а ние да нямаме уважение.

НИКОЛА ИКОНОМОВ: Кой е казал такова нещо.

МАГДА КОЛЧАКОВА: Аз чух.

ПРЕДС. ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Ето такива неща са ценни за нас. Това което сте говорили с тях. Това трябва да чуем на събраниято, това което сте си говорили с тях, - някои ценни хубави неща.

МАГДА КОЛЧАКОВА: Другарят Мордвинов пъ чудесно.

Другари, аз снощи написах писмо на Вера Марецкая. /Оживление.
Исках да споделя нещо с нея. Трябва да кажа, понеже тук се апострофира, че това не го направих от никакви съображения. Исках разрешение от нея да разработя, като художествено произведение, нейното изказване, във в. Работническо дело. Благодарих ѝ за комплиментите, за топлите думи, които тя изказа за нашия народ, за нашите самодейци, за нашите ансамбли, които тя е слушала, и за нашите актьори. И понеже това беше направено толкова интересно, толкова пламенно, сърдечно и хубаво беше нейното изказване, аз намерих че би било много интересно ако тя разреши - тя беше ми обещала да ми отговори ако аз ѝ пиша - да изпълнявам това нейно изказване като художествен произведение. За мен това е едно яро художествено произведение. Тази актриса, която нашият народ заобича от нейните големи филми "Учителката", "Член на правителството", "Ние защитаваме родината" - дойде и за 30-40 дни можа да завърже такива конкретни и сърдечни връзки с нашия народ. Тя изказа такива възторзи към правосъстоящата публика, тя благодари за творческата атмосфера, която създадоха нашите правосъстоящи, нашата публика и мене ми се струва, че аз не бих могла да намеря достатъчно думи да благодаря за нейното голямо, велико изкуство, освен по този начин - да разработя художествено нейното изказване.

И още едно друго незабравимо впечатление ми направи, от което аз бих искала да направя извод. Как за 40 дена Вера Марецкая макар да се запознае с толкова хора и да отреагира, да пише за тези хора. Как тя дойде и се свърза с тях! Това е действително народен артист. Тя излиза от народа, тя живее с народа и това което казва другарят Завадски - "Ние вземаме от народа и му го връщаме" - Вера Марецкая ни го показа. Тя се запозна с нашия народ, имаше беседи с нашите учители от учителския институт и с толкова много трудещи се.

Какви са моите изводи? Моите изводи са, че ние трябва не професионално, някак си в лошия смисъл на думата, да се свързваме с нашия народ и публика, да отиваме да участвуваме и да се върнем като казваме: "Отидох ме, свършихме работа, имаме 15 бригади". Важно е какви връзки свързваме ние с народа, с публиката, с хората и то конкретни с имена - с този ударник, с този стахановец, с тази народна учителка, с този пионер, - както направих Петросян в двореца на пионерите. Той носеше връзката на своята дъщеря, завърза я на най-смелия пионер и сега в пионерския дворец се говори само за това, вълнуват се децата от това, защото извън участието на гостите в тържеството е станало и нещо друго - сприятелили са се с тях. Виждате какви начини намират артистите от "Моссовет" да се свързват с публиката.

Аз отидох с четири бригади в завода "Ернст Телман". След свършване на спектакъла управлението на Завода и профорганизацията поканиха артистите в тесен кръг и там говори Шапс. Той запомнил лицата, каза имената на хората от завода и говори така възторжено за този колектив, знаеше толкова много за този колектив. Той отиваше там за първи път и знаеше. А ние? Аз се боя, че не всички знаем - че има такъв завод, ние знаем - но не знаем какъв е колективът там, какъв е този завод, малко знаем. И мене ми се струва че това не бива да продължава така.

За смелостта. Тези актьори играха смело, ярко, стилно, защото другари, те много могат да кажат, те много ~~много~~ знаят. Освен това че те имат такива сили, неостражимо, незабравимо впечатление ми направи спектакъла "Ураганът". Там не само че нямаше роли слаби, но аз просто не можех да си кажа кой беше най-добрият и когато исках да изкажа възторга си от някой актьор, казвах го даже не пред него, за да не бъде неудобно. Но други казват: "Не, и този беше хубав, и Ягрудина беше прекрасна, тази която казва само думата "Хигиена" и си показва роклята; и матросът беше хубав и всички, всички." От къде идва това? Това идва защото всички си такава голяма любов играят и познават това, което играят. Тези хора, тези герои, воювали за властта на съветите в Октомврийската революция, те така ги познават, че могат с пълна душа да ги представят.

игра, не отложиха представлението.

Ами актьорът, който игра Родриго с атака от апендисит, станал от леглото и игра! Защо, не можеше ли да се смени? Заболял актьор, ще се смени. Те такива трудности превъзможват в живота си. Просто живота и здравето си рискуват.

КОДЖАБАШЕВ: Слава богу и ние имаме такива примери.

ПРЕДС. ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Моля ви се, недейте прекъсва.

МАГДА КОЛЧАКОВА: Аз не казвам че ги нямаме. Аз мисля, че това трябва да ни вдъхновява и стимулира - героизмът и голямата любов на хората към театъра и не само към театъра, но и към този живот, който те изобразяват. Това трябва да ни стимулира.

Но аз мисля, че на това тържествено събрание все пак нашите другари ръководители не изразиха на кратко своите впечатления, ами се впуснаха някъде в подробности и някъде се посмънка. Мисля че тонът не беше много тържествен, че ние би трябвало да си продължим нашата работа и непременно да си направим изводите. Даме сесия трябва да направим. Не разискване от два-три дена, а да направим сесия. Защото гестуването на "Моссовет" беше една огромна школа, която ние можахме да видим. /Ръкоплескания./

ПРЕДС. ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Има думата др. Виолета Николова

ВИОЛЕТА НИКОЛОВА: Другари, аз няма да правя системно изказване. Аз искам да споделя само някои впечатления с вас, да ви кажа някои подслушани, тъй да се каже, разговори, на които съм присъствувала.

Аз бях един от малкото щастливци, които имаха възможност да прекарат в средата на колектива на "Моссовет" почти през цялото време на тяхното пребиваване в България. Аз бях на тяхните спектакли тук и в провинцията, бях след това на концертите им в заводи, в казарми, в ТКЗС и в училища. Аз бях след това при тях в гримборните стаи, зад кулисите, бях в техния ежедневен живот през време на почивките и екскурзиите. Твърде много впечатления се натрупаха у мене, твърде много възвращения и чувства събуди това мое общуване с всички другари от колектива на "Моссовет". Много неща ми направиха впечатление, ми обърнаха внимание.

Преди всичко мене страшно ме поразиха тяхното възпитание,

тяжното внимание и уважения към човека. Преди всичко говоря за живота им извън сцената. Мене страшно много ме порази, и аз още с възвращение си спомням например момента, когато на един концерт в Пловдив в един завод за консерви, аз, обявявайки номера, съм седнала зад кулисите и страшно развълнувана от това, което става на сцената от това че съм близо до тях, се бях замислила, идва Вера Марецкая, потупваме по рамото и ме пита защо съм разтревожена, като че ли ми се ще да заплача. Аз казах: "Не, няма причина, просто видът ми е такъв". А тя каза: "Аз съм наблюдателна" и настоя да ѝ кажа какво ми е. Предстоише нейният номер. Вечерта в ресторанта тя дойде при мене на масата за да ме попита, дали ми се е поправило настроението. А на другия ден, преди да тръгнем на екскурзия пак ме попита какво е моето настроение, и дали всичко е в ред. Това мене много ме затрудни. То не беше само към мене, като човек чужд на техния колектив. Това внимание тя проявяваше към всички свои по-млади колеги.

Направи ми също така голямо впечатление огромната трудоспособност на тези хора, желанието им да работят и да не почиват. Последният ден, преди заминаването, един млад другар, Андрей Цимбал, пред хотел България ми каза следното: "Трийсет и пет дена ние бяхме артисти, а последните два дни, сме Балкантуристи. Това е просто необикновено за нас, ние не сме свикнали така, ние искаме работа, тази почивка ни разстройва." Същият млад другар - той е извънредно скромна човек, и без всякаква поза - пак в разговор за нас и за техния театър, за това какво правят те, разказа върху колко много предприятия те имат шефство, какви концерти те стиват да изнасят и въобще как "Моссовет" е непрекъснато пред народа. Той ми каза това, съвсем скромно, без да прозвучи като поза: "Аз, като съветски човек, се срамувам, за вашия театър, че той е толкова малко сред народа, че толкова малко този народ, който няма възможност да дойде и да види всички ваши спектакли, който не може да се нареди на опашката за да си купи билет, или няма пари да си купи скъп билет, този народ не може да види театъра в квартални салони, не може да го види на организирани концерти. - бригади и посещения на големите известни народни и заслужили артисти." Аз му обясних, че у нас има такива бригади, обаче повече младежи се включват в тях. А той каза: "Ако вие, младежите, организирате нещата и отидете и започнете системно

тези излизания сред народа, сигурно ще се увлекат и по-възрастните артисти. А това е толкова хубаво, защото нашият театър за кого съществува, ако не за нашия народ? И ако ние не бъдем сред него, за кого градим нашето изкуство?"

Високо гражданско съзнание носи всеки от тези артисти. Аз си спомням, когато бяхме на концерта в Суворовското училище в София един от изпълнителите в програмата беше народният артист Герага. Той имаше вечерта спектакъл и трябваше след приветственото слово при откриването на концерта да изпълни своята програма и веднага да се върне в театъра. Останаха само младите артисти Николай Маскаренко, Юрий Андреин и още някои млади артисти, които са ви известни

ОБАЖДАТ СЕ: Не ги познаваме.

ВИОЛЕТА НИКОЛОВА: Обикновено след концертите ги поканваха на лека закуска, на чаша вино, и на тези закуски се разменяха мисли и се вдигаха тостове. Тези млади другари, каквито у нас да речем са Иван Стефанов, Емилия Стефанов или други такива като нас, те дадоха тон на тази заключителна среща, на която присъствуваше началникът на Суворовското училище и някои по-големи офицери преподаватели в училището. Те вдигаха и пиха такива тостове, каквито рядко може да си представи човек, че може така осмислено, прочувствено и задълбочено да се произнасят. Те успяха да създадат една много, другарска-сериозна творческа атмосфера. Значи, въпреки че Герага отсъствуваше, те довършиха неговата работа.

Аз съм била свидетелка в провинцията, когато в общи гримьорни трябваше по няколко души да се гримират. Спомням си в Търново, когато преди спектакъла на "Забавен случай" се изнесе концерт с кратка програма с откъси от репертоара на Марецкая. В голямата женска гримьорна се гримираха 5-6 жени. Всички гримьори и перуки ходеха на пръсти, пушнеха и обслужваха артистите, а те самите мълчеха и нищо не говореха. Но ето, че по едно време влезе Плат и с присъдия му хумористичен дух заговори шумно и високо. Той викаше: "Ну что вы, куда вы?" А Вера Марецкая, с която са големи приятели - тях ги свързва много интересна дружба - му направи такава сериозна забележка и го изгони от гримьорната, като му каза: "Как е възможно! Артистите се гримират и си повтарят ролите, а ти така шумиш! И той излезе, без да се разсърди. Това не попречи после на вечерята

да вечерят заедно, да се веселят и да пеят заедно.

Също ми обърна внимание отношението на обслужващия персонал към артистите и на артистите към обслужващия персонал. Просто чувствах във всеки един въпрос, който отправяше артистът към този, който го обслужва, в начина по който той го обслужва, такова внимание и такава обич, каквито ние трябва да желаем и към каквито ние трябва да се стремим.

Понеже неведнаж съм гледала спектаклите, особено в провинцията и зад кулисите, аз наблюдавах какво правят те зад кулисите - внимават ли, разсейват ли се. Аз наблюдавах, когато имат мимически сцени, какво разговарят на сцената, защото аз слушах. Винаги ми правеше впечатление абсолютната им и пълна съсредоточеност; винаги действията им и приказките бяха във връзка с това, което се върши на сцената. Никога не чух една излишна дума, която да не е във връзка с това, което се играе на сцената.

Аз бих свидетелка, а чух и други наши другари, които придружаваха съветските артисти, че др. Мордвинов всяка сутрин, независимо от това дали имаспектакъл или не, повече от един час прави упражнения по техника на говора в стаята си, в хотела, а освен това и в театъра преди представлението. В един разговор с Априсиян аз разбрах, че той десет години е работил над своя глас при различни педагози. Десет години той не е могъл съзнателно да усети, да почувствува какво точно трябва да прави, за да контролира гласовия си апарат. Най-сетне той, след като на една демонстрация във връзка със събитията в Испания по време на гражданската война, е пял по улиците като артист, той загубил гласа си. Лекарят му казал, че трябва да напусне театъра. Но той попада на някакъв педагог, който успял да върне гласа му. Значи, какъв труд е трябвало да положи този човек, чийто глас днес звучи като музикален инструмент, за да стигне до това положение. Ето, от това можем да направим ние извод.

При един разговор с др. Борис Иванов, изпълнителят на Касио в "Отело", в Пловдив, останах с впечатление, че той е извънредно културен, с всестранно развита култура човек. Той ми говори за една негова роля, епизодична, съвсем малка, в пиесата "Гражданин на Франция", която е посветена на живота на Жюлио-Кюри. В та-

зи пиеса той имал някакъв образ, някаква много малка роля, съвсем епизодична, следно явяване на френски министър. Никъде не се казва ло кой е този министър, но се знаело от режисьора, че се отнася за Бидо. Артистът никога не го е виждал дори на кино, а само по снимки. И след като събирал материал и чел много за това как да създаде образа на своя герой, получило се така, че след премиерата, Константин Симеонов или друг - не си спомням точно кой - от големите съветски поети, отишъл зад кулисите, поздравил го и му казал: "Вие нали играхте Бидо?" Той ми каза: "Аз много се изненадах от това, защото по нищо не личеше, че това е Бидо. Значи, аз съм вървял по правилен път, значи методът е бил толкова правилен, че той ми е подсказал на дело ония физически действия и движуния, които носи френският министър Бидо." Той е налучкал някакво държане на ръцете, което било просто характерно за Бидо. Този съветски поет се бил срещал в Париж с френския министър Бидо и по това го познал

Той искаше да покаже начина на работа на др. Завадски с тях, особено когато дойде етапът за поставяне на мизансцен. По повод на туй той разказа този случай и каза: "Виждале ли, когато всичко е правилно, когато по прав път върви човек, той не може да не дойде до такава една истина и да не стигне до верни физически движения."

Аз няма да говоря за това, което ми разказа той за работата на др. Завадски, но нещо, което ми направи силно впечатление, само него ще кажа - понеже ние ще имаме случай да се уверим как Завадски работи, а за тези неща той е говорил пред колектива - нещо, което ме трогна, когато го чух от Иванов: когато излизат на мизансцен, Завадски в началото ги моли всеки да прави това, което чувства и както го чувства. И наистина те почват и вършат това и на края, след като завърши действието, той ги събира, събира участващите в решетичията и им казва: "Другари! Моля ви, опитайте на това място така да направите, а не както вие го направихте." И др. Иванов добави: "Когато ние го направим така, както той посочва, у мен веднага се разиграваше нещо, затуптяваше сърцето ми и аз чувствах, че това, което той ми е казал, това е най-верното."

От друг прекрасен техен артист, Александър Дубов, аз узнах следното. Когато Комитетът приеме техните спектакли, те

48

дават няколко закрити представления, на които поканват хора от народа, от най-различни сектори, от производствените учреждения, въобще от всякакви сектори на живота. Те гледат техните спектакли и веднага след това правят обсъждания на спектаклите. И той казва: "Да видите как ние стоим на сцената и треперим пред това какво ще кажат, как сега те ще ни обвинят, че ние не сме постигнали това, към което сме се стремили." След като се проведат такива обсъждания след като се консултират с публиката на тези ^{закрити} ~~заключителни~~ спектакли, тогава чак излизат на спектакъл, на официална премиера, пред широките народни маси.

По повод тяхното масово и системно излизане на концертни изпълнения сред народа аз узнах следното: те имат в театъра една комисия, която се председателствува от тяхната пианистка Любов Симеоновна, в която влизат техни изтъкнати артисти и която движи въобще цялата тая дейност на театъра във връзка с шефствата и изнасянето на тези концерти сред народа, а не както у нас - само профорганизацията, и то само др. Захрова.

Огромна дисциплина. Всички сте свидетели каква огромна дисциплина има у тях. В това отношение аз можах да се уверя от някои съвсем дребни неща.

В Сталин се предвиждаше разходка с катер по морето на любители на риболовния спорт. Бяха намерени и лодки и въдици и всичко беше готово. Но на втория ден се появи студен вятър и директорът Стрелцов каза: "Не, никаква разходка, освен с автобус до блиски обекти, като Дикили тап и други места. Ходи делегация от наши хора, които бяха с тях при тези пътувания, при др. Стрелцов, но когато той съобрази, че това ще бъде вредно за тях, да не се разболеят, нищо не беше в състояние да го накара да им разреши. И те се подчиниха без да роптаят. Желаета да отидат, но, когато разбраха, че не може, се подчиниха.

Огромна човечност и любов към хората. Във всяка стъпка те проявиха това нещо. Това аз го видях в момента, когато Тамара Атаназова с просълзени очи целуваше ръчичката на едно малко момиченце, което се въртеше с майка си около нея след едно представление.

Видях тази човечност и любов към хората първия ден в Сталин. Беше неделя и сутринта имаше сватба с булка и с двама попове,

което ни дадохте. Какъв човек сте вие! Вие като че ли не сте човек а сте някакво чудо. Аз съвсем непринудено и просто, с прости думи му казах това, а той отговори: "Аз Ви благодаря, но Вие не ми говорете за това, за това не трябва да се говори." Даже от мен, която не съм канацитет, на него му беше неудобно да слуша похвали за голямото изкуство.

И в обикновения живот той беше също така сърдечен, както и Марецкая, както и Плят, както и всички други артисти.

Това, с което искам да завърша, е следното: на една от вечерите в Сталин един от младите артисти ми каза такова нещо: "Ние сме свикнали да бъдем едно в нашия колектив. Когато се говори за Марецкая и за Плят, с любов говорят и за нас, младите. И на нас ни прави впечатление, че у вас правят разлика между големи и малки артисти. За нас е обяснимо това, тъй като в тях, в Плят, Мордвинов Марецкая, вие виждате представителците артисти на нашия колектив. Но нашият колектив е едно цяло." По този повод младият другар разказа с особено любов за Марецкая. Когато по време на репетиции режисьорът е проявявал нервност, след репетицията тя ще събере после младите и ще им каже: "Ну ребята, не се сърдете!" - и ги успокоява. Просто тя служи като обединяващо звено във всички подобни случаи. И затова те не чувствуват разлика между големи и малки артисти. /Много продължителни ръкописания/

ПРЕДС. ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИПАРОВ: Има думата др. Никола Попов

НИКОЛА ПОПОВ: Другарки и другари! Аз ще бъда много кратък. Аз няма да говоря за огромното впечатление, което ми направи играта на нашите големи съветски майстори. Вие всички сте почувствували като мен и знаете какво поразително впечатление направи тяхната игра не само на мен и на вас, но и на целия наш трудов народ. От всякъде, през целия ден на мене по телефона ми искаха билети. Аз гледах пред театъра студенти и други най-различни хора, на колене се молеха за билети, за да видят тия съветски майстори.

Аз ще ви разкажа за два случая, които станаха с мен. Това ще кажа не като хвалба, но за да извадим една много сериозна поука, която да легне в бъдещите изводи, които ще се направят тук, от гостуването на тия големи, велики колеги.

Аз имах честта и щастието да бъда поканен на един обед в

"България" с тях. Това много ме смути мене. Аз бях поканен заедно с др. Пенка Василева, която още повече се смути от мене. Чудех се как да се измъкна от туй нещо. Аз молах и Петър Димитров и другарите от Комитета, които ни покани, но те казаха: "Не. Ще трябва да дойдете!"

Значи, отидохме с Пенка Василева, завъртяхме се насам-нататък. Те бяха насядали вече. -Хайде - викам - Пено, дръж се, да влизаме." Тръгнахме така, между масите, те започнаха да ни погледат и ние се чудехме къде да се сврем и да седнем - търсехме подходящо място. Добре но Завадски става и казва: "Товариш Попов, пожалуйста, пожалуйста!" - па ни сложи на центъра. /Смях/ Аз си викам: отвори се земя, да потъна. А Пена още повече се развълнува. Тук ли е Пена.

ОБАЖДАТ СЕ: Няма я.

НИКОЛА ПОПОВ: Аз ще я изправа и нея и тя да каже.

По-нататък какво стана? Туриха ни до Завадски. Срецу нас седи Марецкая, а един стол до Завадски - празен. -Пено - викам - оня, големият ще седне тук, Отело. "Не думай!" - казва тя. Наистина след малко се задава и др. Мордвинов и сядат там. Преди да почнат да сервират, става др. Завадски и казва: "Другари! Позволете да ви представя двама наши колеги от Народния театър. Другарката Пенка Василева, която играе баба Гипка - те гледаха "Големанов" на една репетиция. Че като стана целият колектив и като започнаха да ръкопляскаха, Пена горката само се сви и не смее да си вдигне главата. Аз се набехдам и ѝ викам: Пено, дръж се, още малко остана, не бой се! /Голям смях/ А те ръкопляскаха, сърдечно, топло.

Моля ви всички, да не го вземете като хвалба на Пенка Василева и от моя страна, а като пример на колегиално отношение към своите колеги.

Казвам си: има си хас да стане тая работа и с мене! И наистина след малко др. Завадски става и представи и мен. И на мен ми ръкопляскаха много. И аз останах поразен, така се развълнувах, че ние с Пена почти не можахме да обедваме. /Оживление/

След това, по време на обета, Мордвинов беше толкова любезен така стискаше ръцете на Пенка и на мен! А Завадски вика: "Ние сме стари познати." Аз викам: откъде се знаем. А той - "Ние видяхме

Гьоринг" и пр. и пр. — всички видели хората.

След обета много сърдечно ни изпратиха. Завадски беше така сърдечен и мил! Като домакин, застана и се обогува с нас и така ни стискаше ръцете! Особено Пенка беше предмет на много голям възторг от всички колеги. От всички маси вдигаха на здравици, усмихваха се и т.н. Аз бих помолил и Пенка да разкаже след това.

ОБАЖДАТ СЕ: Няма я.

НИКОЛА ПОПОВ: След туй, като излезохме от обета, дълго време се гледахме с Пенка и мълчахме.

МАРТА ПОПОВА: Онемяхте.

НИКОЛА ПОПОВ: Онемяхме.

Другари! Това ме окриля мене, това ме зарадва много и изпълни душата ми с такава радост! Викам: Пенке, дръж се, напред ще вървим, ще работим и ще догонваме тия наши велики майстори.

Ина се това. След туй идвам аз тук. Те си заминаха. Аз играех вечерта и затова не можех да ги изпратя, но помолих др. Кацарски да изкаже на др. Мордвинов и Завадски моите най-добри пожелания и най-голяма благодарност за тяхното велико изкуство, което ние можахме да видим тук. Но идва Асен, нашият обличач, при мен, развълнуван толкова много, че аз се чудя какво ще ми каже и защо се е толкова развълнувал. И той казва: "Имаш писмо!" — Какво писмо, бе Асене? — "Писмо! Сега!" И отива и ми донася едно писмо, като едва можа да ми каже: "От Мордвинов." Аз казва: защо писмо, дай да видя. И той ми дава едно писмо от големия руски актьор Мордвинов, което ще ви прочета и ще оставя вие да го коментирате по-нататък и да си направите извода. Ще го прочета, защото то е израз на едно прекрасно отношение на един голям актьор, към един най-обикновен актьор в нашия театър. Туй можеше да се случи с всеки от вас.

/Чете на руски/ "Другарь Никола Попов! Благодаря Ви за това място при масата, където вие се гримирате. Тук беше също тъй топло и уютно, както и Вашите хубави усмивки. Желая Ви щастие. Мордвинов." /Ръкоплескания/

Това, другари, вдъхва в мене сили и вярата за още по-упорита работа и за още по-голямо издигане нивото на нашия спектакъл, на нашия театър. /Ръкоплескания и възгласи "Браво!"/

ПРЕДС. ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Друг някой иска ли думата?

Ако няма, да дадем думата за прочитане на писмото до другаря Вълко Червенков.

ОБАЖДАТ СЕ: Няма.

ПРЕДС. ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Ето, другари, за това ни беше нужно събранието - да се създаде атмосфера, да чуем впечатленията на нашите актьори в разказване, за да може да има предмет туй, което пишем в писмото. А не само да се чуут два-три доклада, и дайте да си вървим.

Има думата др. Виолета Николова, да прочете писмото до другаря Вълко Червенков.

ПИСМО ДО ДРУГАРЯ ВЪЛКО ЧЕРВЕНКОВ

ВИОЛЕТА НИКОЛОВА: /Чете/ Скъпи другарю Червенков! Артистите и техническият ~~и административен~~ административен персонал на Народния театър "Кръстьо Сарафов", свикани на тържествено събрание за обсъждане опыта и поуки от гостуването на Държавния драматичен театър на името на Моссовет, Ви сърдечно и горещо приветствуват, изпълнени с топла благодарност към Вас, към славната наша Партия, към народното правителство за голямото участие, което ни дадохте, разрешавайки въпроса за пристигането на един от първите съветски театри в нашата страна.

Както целият наш народ, и всички хора на изкуството, така и всички работници и артисти в нашия театър с огромна любов и с непресекващо внимание следеха чудесните спектакли на театъра "Моссовет", техните естрадни изпълнения, жадно разпитваха за всяка подробност на тяхната работа и живота им.

Първото онова, което най-напред ни порази в изкуството на "Моссовет", беше тяхното гражданско отношение към изкуството и театъра. Пие ясно видяхме, че необикновените постижения на колектива и на всеки творец от него почива на тази здрава основа: артисти-граждани. Ето, такива бяха моссоветци, от най-малкия до най-големия.

Представленията на театъра на името на Моссовет ни научиха също и на творческа дързост по пътя към ~~на~~ постигане нови и нови върхове в сценичното изкуство, към създаване ярки, сочни, емоционално възбуждащи спектакли, достойни за героичните дела на трудещите се. И тази творческа дързост на моссоветци означава борба срещу старото, отживялото, фалшивото, борба за изкуство откликващо на

всички въпроси и нужди на нашето съвремие.

Нашите артисти и техническият и административният персонал научиха от "Моссовет" какво значи труд, труд денонощен, непрекъсващ, труд за по-големи и по-съвършени постижения на сцената. Нашите хора научиха, че този труд е резултатен само тогава, когато не е самоцел, когато не се заключава в повече или по-малко съвършеното овладяване на занаята в нашата работа, но когато този труд е осъзнат като дълг пред зрителя, пред народа, за реалистично, вълнуващо сценично изкуство.

Ние, скъпи другарю Червенков, ясно видяхме, че в представленията, в необикновено вълнуващите спектакли на театъра на името на Моссовет, в играта на всеки отделен актьор, в работата на режисьора има не само голямо сценично изкуство, голямо майсторство; ние ясно видяхме, че тяхното изкуство има и така да се каже научна страна.

Изкуството на моссоветци се основава не на случайни хрумвания и виждания. То почива на законите на маркс-ленинската естетика, на законите на науката за развитието на човешкото общество, марксизма-ленинизма, на системата на Станиславски.

Моссоветци ни научиха и на друго нещо: те ни показаха, че само нов театър, оня творчески колектив, който е развълнуван от основната идея на дадена пиеса и иска да каже нещо важно и нужно на хората с дадено представление, може да създава високо идейни, емоционално наситени и стилни спектакли.

Те ни откриха какво значи етика в пълния и истински смисъл на думата. От тях видяхме на какво е способен колектив, здраво споен на основата на здрава дружба в общата работа. От моссоветци ние се научихме на това как трябва да се цени всеки творчески работник, дори и най-малкият, в системата на това сложно цяло, наречено театър.

Скъпи другарю Червенков! Отшумяха радостните дни и вечери, в които сред нас бяха прекрасните съветски артисти на театъра "Моссовет". Загледяха пред спуснатите завеси бурните овации в чест на най-великото прогресивно театрално изкуство, съветското. Завадски, Мордвинов, Марецкая, Плят, Слабиняк и всички други заминаха."

ОБАЖДАТ СЕ: И Оленин.

ВИОЛЕТА НИКОЛОВА: "Всеки от нас чувствава като скъпа загуба това, като тежка раздяла с близки, родни, свои хора. Но те ни оставиха примера на своето голямо изкуство, науката за законите, на които се изгражда такова изкуство. Те ни научиха на своята огромна любов към сцената, към народа, за когото всеки творец трябва да даде всички свои творчески сили.

Ние, артистите и работниците от Народния театър, тържествено обещаваме, любими другарю Червенков, че здраво ще усвоим големите уроци, които моссоветци ни дадоха.

Тържествено обещаваме, че ще направим пълен, цялостен преглед на нашата работа в Театъра на основата на примера на театъра на името на Моссовет; че ще направим всички изводи и здраво ще се заемем да осъществим крут поврат в работата на Театъра, като набележим конкретен план и конкретни мерки за изправяне на всички и всякакви нередности във всекидневната ни работа за овладяване опита и примера на театъра на името на Моссовет, по пътя на извеждане на нашия театър към върховете на голямото пукно на народа сценично изкуство.

Скъпи другарю Червенков! От душа и сърце Ви благодарим, че ни създадохте Бие, Партията и народното Правителство радостен творчески празник, че ни дадохте възможност да влезем в непосредствена творчески ~~квзззз~~ контакт със съветското театрално изкуство, най-голямото в света, че ни дадохте възможност повече от месец да бъдем възторжени ученици на великото училище на съветския театър на съветската култура.

Да крепне и процъфтява във вяковете българо-съветската дружба, основата на всички политически, икономически и културни постижения на нашия народ по пътя към изграждането на социализма в родината ни!

Да живее и крепне славната наша Димитровска Комунистическа партия, вожд на народа ни в борбата за мир и човешко щастие!

Да живее любимият народен ръководител Вълко Червенков! Слава на Комунистическата партия на Съветския съюз, опора на мира, фар на народите в борбата им за мир и щастие."/Бурни ръкоплескания./

ЕДИН ОТ ПРИСЪСТВУВАЩИТЕ: Една бележка. Пасажът, в който

се казва "Отшумяха спектаклите...", моля да се промени. Вижда ми се малко неясен. Разбира се така, че като че ли е спряло вече съветското изкуство или нещо подобно. Моля да се пише нещо друго вместо това.

НИКОЛА ПОПОВ: Аз искам, ако може, да се прибавят имената на Оленин и Михайлов.

ПЕТЯ ГЕРГАНОВА: Нека бъдем по-скромни в обещанията си. Мене ме е срам, като се обещае нещо, а не се изпълни. Нека малко по-скромни бъдем в обещанията си.

ПРЕДС. КАМЕН ЗИДАРОВ: Аз имам следното предложение:

В телеграмата обезателно да се изтъкне тази приемственост, която имаме от по-рано. Да не се получи, че, видите ли, само сега видяхме нещо от Моссовет и нищо повече. А у нас беше и Петров, у нас беше и Бабочкин, беше и "Моссовет" и много други артисти, които минаха. Това нещо трябва в телеграмата да се изтъкне.

Също така да се споменат имената на Оленин и Михайлов.

Да се махне думата "Крут" от "крут завой".

Да се махне и пасажът "Сега ясно разбрахме..."

МАРТА ПОПОВА: Правилни са тези бележки.

ПРЕДС. ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Ще ги изправим тия работи.

Също така думата "дързост" да се замени с "дързновение", която е по-литературна.

И предлагам следното: да се определи една комисия, която отново да прередактира писмото; след като го прегледа, да го прередактира в духа на това, което се каза. За комисията предлагам: др. Бениш, който е редактор на телеграмата, Виктор Георгиев и Трендафилов.

СТЕФАН ВЕЛИКОВ: Има излишни работи. Много е дълга телеграмата.

ПРЕДС. ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: То е писмо.

СТЕФАН ВЕЛИКОВ: За писмо да, но за телеграма е дълго.

МАРТА ПОПОВА: Все пак, и аз мисля, че е малко дълъко и някак си се повтаря.

ПРЕДС. ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Комисията ще има това предвид.

ТЕЛЕГРАМА ДО КОЛЕКТИВА НА "МОССОВЕТ"

ВИОЛЕТА НИКОЛОВА: /Чете/ "Скъпи наши колеги, другари, братя и сестри!

Отшумяха празничните дни на вашето гостуване в родината ни. Вече през тази седмица на афишите на нашия театър не се четат скъпите думички "Гостуване на театъра на името на Моссовет. Вече не можем да ви срещаме по стълбите, коридорите или на улицата, да виждаме на сцената нашите скъпи Марецкая, Мордвинов, Плат, Герага, Слабиняк, Карташова, Шапошникова, Михайлов и всички вас, родни наши скъпи братя моссоветци. Вече не можем да видим как този мил наш Коля Маскаренко плачеше с лице в букета хризантеми, дадени с такава любов и благодарност на последното представление на сцената на нашия театър.

А знаеш ли, другарю Завадски, когато ти говореше за изкуството, за Шекспир, за гражданския дълг на сценичните творци или за забележителните наши трудови жора, с които си се опознал при обиколката на Театъра в родината ни, знаеш ли, че ти ни се представяш с ребро на главата си и с меките си пластични движения на дългите си ръце, като вълшебен маг на сцената, щедро разкриваш ни реалния мираж на най-красивото от изкуствата, театърът.

Все още звучат в ушите на театъра пламенните думи на др. Шапо, ^{казани} ~~казани~~ на последната среща на вашия колектив с артистите от столичните театри.

Скъпи другари! Вашето заминаване всички чувстваме като скъпа загуба, като раздяла с близки, родни, свои хора. Дните, през които бяхте в нашата страна и в нашия град, театралните вечери, когато театърът се тресеше от възторжените овации на безкрайно благодарната публика, бяха пролетни дни и вечери за нас, макар че беше студена, неприветна есен.

В тези чудесни вечери на съгрените от необикновена любов творчески среци с вас, на вашите естрадни представления, в щастливите скъпи кратки минути на личен контакт с вас, нашите очи широко се отвориха. Отвориха се за голямото, нужно на хората, на народа, човешко, просто, вълнуващо театрално изкуство.

Вие ни оставихте големи примери, незабравими уроци и ярки

образци на сценично майсторство и изкуство. Ясно и ясно чрез своите спектакли вие ни показвахте, че само творци-граждани могат да дават въздух зрителната зала. Вие ни разкрихте необятните простори разкриващи се през творчеството на артистите, през артистите, разломяващи каноните на старото, отживяващо, изостанало от своето време театрално изкуство. Вие ни показвахте огромната мъка, во и безкрайната сладост на денонощния упорит непрекъсващ труд на театралния творец, труд-дълг пред зрителя, пред народа.

Ние четем и говорим за етиката на гениалния Станиславски, а вие всекидневно, всекичасно ни я разкривахте на дело, на практика.

Скъпи братя и сестри! Едва ли можем да намерим думи, с които да изразим огромната наша благодарност за големата наука, която получихме от вас; едва ли можем да ви разкажем за онзи голям прелом, който настана в душите ни през тези 38 дни на вашето гостуване в родината ни. Но от цялото си сърце и разум и с всичките си чувства ние можем да ви уверим, че вашата работа не е отишла напразно, че усилията ви не са пропаднали. Ние можем да ви уверим, че, заедно със заглъхването на оваците пред спуснатите завеси на представлението на "Отело" или "Ураганът", не са забравени искрените ваши сълзи на сцената, горещата пот по челата ви.

Ние ви обещаваме, че в бъдещата си работа ще се равняваме, ще се учим, ще гоним в постиженията си вас, достойните представители на великото съветско изкуство.

Желаем ви здраве, щастие, трудоспособност, нови радостни творчески успехи, нови големи творчески победи.

Да живее изкуството на театъра на името на Моссовет, изкуство-борец в борбата за мир и слънчево бъдеще на човечеството! /Бурни ръкоплескания./

ОБАКДАТ СЕ: Да се каже от кого се изпраща телеграмата.

ЕДИН ОТ ПРИСЪСТВУВАЩИТЕ: Другари! Правя следното предложение. Ако не може да се вмъкне специален пасаж в телеграмата до Моссовет за Оленин, аз моля от името на цялото събрание тук на артистите, да му поднесем пожелания за скоротно оздравяване. Или специална телеграма да му изпратим.

ТАНЯ МАСАЛИТИНОВА: Според мен, началото не е хубаво. Началото е като некролог!

НИКОЛА ПОПОВ: И аз точно туй искам да кажа. Думите "Отпумяха празничните дни" да бъдат заменени с нещо друго.

ТАНЯ МАСАЛИТИНОВА: После, по-нататък има пасаж за Завадски, който е прекалено сантиментален. Трябва да бъде по-мъжествено нещо.

МАГНЕВА: Мене не ми хареса този израз "Тази скъпа загуба" Ние говорим за вечна дружба, а сега - "скъпа загуба" - като че ли никога вече няма да се видим с тях.

ОЛГА КИРЧЕВА: На мен не ми хареса обещанието към Завадски. Трябва да бъде "Вн" вместо "ти".

СТЕФАН ВЕЛИКОВ: Като се говори тук, че завесите се спуснали и т.н., да се каже "няма да бъдат забравени", а не "не са забравени". Да личи, че няма да бъдат забравени за в бъдеще.

ЕДИН ОТ ПРИСЪСТВУВАЩИТЕ: Цялото общо взето на мене ми звучи като много сладникава работа; на съдзи прилича.

ЗОЯ ШАРАНКОВА: Др. Кисимов, който е до мен, казва, че е хубаво да се каже "още шумят", вместо "отпумяха".

КОСТА КИСИМОВ: Лошо е "отпумяха". Напротив, "още шумят" и ще продължават да шумят".

СТЕФАН ВЕЛИКОВ: Въобще цялото писмо да се преработи и да се пишат конкретни неща. Да се направи по-мъжествено, по-бодро звучащо.

МАРТА ПОПОВА: И по-кратко да бъде.

ОБАЖДАТ СЕ: Комисията ще го преработи.

МАРТА ПОПОВА: Аз предлагам в комисията да влезе и др. Жилиев.

ПРЕДС. ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Добре.

Има ли някои други предложения по прочетените писмо и телеграма? -Няма.

Другари! Ето това искахме ние от нашето дневно тържествено събрание, посветено на гостуването на театъра на Моссовет. Ние искахме да чуем тия неща, които тук се казаха, за да се полу-

чи атмосфера и да се прочетат писмото до другаря Вълко Червенков и телеграмата до колектива на Моссовет, които ще се изпратят.

В самото писмо-обещание до другаря Вълко Червенков е казано каква дълбока методична и конкретна работа трябва да се извърши, за да се направят изводи и да се проведат мероприятия за променяване методите на нашата работа.

Обявявам събранието за закрито.

/Закрито в 13 ч. 25 мин./

- 0 -

СТЕНОГРАФИ:

Борис
Великов